

KOULULAISET PÄIHDETIETOUTENSA SUBJEKTINA

Koululaisten kysymykset tietolähteenä ehkäisevässä päihdetyössä

Teemu Riekkö (Polamk) ja Jukka Viikari (Humak)

1/2017

POLIISIAMMATTIKORKEAKOULU

Poliisi AMK

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Teemu Riekkö, Jukka Viikari	Sivumäärä 47 + 4 liites.
Työn nimi Koululaiset päihdetietoutensa subjektina	
Ohjaavat opettajat Anu Haikansalo (POLAMK), Pauli Kurikka (HUMAK)	
Työn tilaaja VK Avo- ja tukipalvelut Oy / Janne Karjunen	
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyömme tarkoituksena oli tutkia koululaisten päihdetietoutta, asenteita päihteitä kohtaan sekä puhua ja kertoa päihteistä heidän kanssaan niin, että vältetään antamasta ylimääräistä ja hämmentävää päihteitä koskevaa tietoa. Kuitenkin tärkein tavoite tutkimuksemme näkökulmasta oli kerätä tietoa oppilaiden tekemien kysymysten avulla.</p> <p>Kysymyksistä kerättyä tietoa vertailtiin ja siitä tehtiin päätelmiä. Tämän jälkeen kysymyksiä analysoitiin ja niistä oli tavoitteena muodostaa kuva, minkälaisien asioiden ja päihteisiin liittyvien ilmiöiden kanssa koululaiset elävät. Koululaisten osallisuus on tärkeää ja uskomme, että heidän itse tekemiensä kysymysten vuoksi he ovat kiinnostuneempia sekä ovat aktiivisemmin mukana ottamassa vastaan ja antamassa omaa panostaan itse luokkatilanteeseen. Koululaiset toimittivat nimettömät kysymyksensä meille kaksi viikkoa ennen varsinaista oppituntia, jossa vastaamme heidän kysymyksiinsä. Tunnin aikana puhuimme ja keskustelimme arvoista, päihteistä, ystävyydestä, nuorisotyöstä, poliisityöstä sekä lastensuojelutyöstä.</p> <p>Opinnäytetyömme tutkimusmateriaalia muodostui koululaisten meille lähettämistä kysymyksistä päihteisiin liittyen. Opinnäytetyön tilaajana on Espoolainen lastensuojelualan yritys VK Avo- ja tukipalvelut Oy. Kouluksi valikoitui Tuusulalainen koulu, josta mukana on kolme viidettä ja kolme seitsemättä luokkaa.</p> <p>Opinnäytetyössämme kerromme ehkäisevästä päihdetyöstä ja peilaamme menetelmiä käyttämämme menetelmän kanssa. Tavoitteenamme on kehittää ja mahdollisesti jatkojalostaa käyttämämme menetelmää tulevaisuudessa. Menetelmän tuotteistaminen on yksi mahdollinen uusi askel opinnäytetyön teon jälkeen.</p> <p>Toivomme, että voimme jatkaa käyttämämme menetelmän kehittämistä ja että siitä voisi hyötyä mahdollisimman moni lapsi, nuori sekä lasten ja nuorten kanssa työskentelevä.</p>	
Asiasanat: Päihteet, ehkäisevätyö, nuoret	

POLICE UNIVERSITY COLLEGE

Bachelor of Policing

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Civil Activities and youth work

ABSTRACT

Author Teemu Riekk, Jukka Viikari	Number of Pages 47 + 4
Title What young students know about substances	
Supervisors Anu Haikansalo (POLAMK), Pauli Kurikka (HUMAK)	
Subscriber VK Avo- ja tukipalvelut Oy / Janne Karjunen	
Abstract <p>The objective of our study was to collect information about the awareness regarding substances and the use of different substances and also to discuss about substances with the students aged between 12 to 14 without giving any misleading information about substances. This work is a qualitative research and the data acquisition method used was collecting questions directly from the target groups.</p> <p>Also the study of the questions was to create an image about the current situation regarding substances in the selected groups. Therefore the students had a major role in the result of the study. It was important to succeed in the class meetings with the students.</p> <p>Students had a period of two weeks to create their questions which we collected and then had a meeting at the school to give answers to the students. The material of our study was the questions. A company from Espoo, VK Avo- ja tukipalvelut Oy, ordered the study. The selected school is from Tuusula and the groups are 3 classes from 5th degree and 3 classes from 7th degree.</p> <p>In this study we give information about substance abuse prevention and cross reference the material with the methods being used. In the future it is possible to develop and improve the methods we used to create a product of this study.</p>	
Keywords: intoxicants, substance abuse prevention, youth, qualitative study	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	3
2 EHKÄISEVÄ PÄIHDETYÖ - MÄÄRITELMIÄ.....	5
2.1 Päihde	5
2.2 Huumausaine	5
2.3 Huume	6
2.4 Riippuvuus	6
2.5 Ehkäisevä päihdetyö Suomessa	8
3 EHKÄISEVÄN PÄIHDETYÖN MENETELMÄT	10
3.1 Yleisesti menetelmistä	10
3.2 Miksi ehkäisevää päihdetyötä tehdään?	11
3.3 Käyttämämme menetelmä	13
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	14
4.1 Luokkien valinta	15
4.2 Yhteistyö opettajien kanssa	15
4.3 Kysymysten kerääminen ja valmistautuminen tuntiin	16
4.4 Luokkatilanne	17
4.5 Kysymysten jaottelu	18
4.6 Kysymysten analysointi	19
5 MITÄ VIIDESLUOKKALAISTEN KYSYMYKSET KERTO VAT?	19
5.1 Päihteet yleisesti	21
5.2 Tupakka	22
5.3 Alkoholi	23
5.4 Huumausaineet	24
5.5 Kysymysten analysointi	25
6 MITÄ SEITSEMÄSLUOKKALAISTEN KYSYMYKSET KERTO VAT?	27
6.1 Kysymysten jaottelu	29
6.2 Päihteet yleisesti	30
6.3 Tupakka	31
6.4 Alkoholi	32
6.5 Huumausaineet	33
6.6 Kysymysten analysointi	35
6.7 Luokkien kysymysten ristiinanalysointi	37
6.8 Kaikkien kysymysten vertailevaa analyysia	38
7 MENETELMÄN TUOTTEISTAMINEN.....	42
8 LOPPUPÄÄTELMÄT.....	43
LÄHTEET.....	46
LIITE	

Taulukkuuettelo

Kuvio 1. Viidesluokkalaisten kysymysten jaottelu aiheittain	27
Kuvio 2. Seitsemäsluokkalaisten kysymysten jaottelu aiheittain	37
Kuvio 3. Kaikkien kysymysten jaottelu aiheittain	42

1 JOHDANTO

Tätä opinnäytetyötä tehdään yhteistyönä kahden eri ammattikorkeakoulun opiskelijan kesken. Toinen opiskelee Humanistisessa ammattikorkeakoulussa Nurmijärvellä ja toinen Poliisiammattikorkeakoulussa Tampereella. Opinnäytetyön tilaajana on VK Avo- ja tukipalvelut Oy. VK Avo- ja tukipalvelut tuottaa lastensuojelun avohuollon tukitoimipalveluita Uudenmaan alueella. Opinnäytetyö toteutetaan yhteistyössä Tuusulan kunnan ja Tuusulassa sijaitsevan peruskoulun kanssa.

Tämän opinnäytetyön tarkoitus on kertoa yhdestä tavasta tehdä ehkäisevää päihdetyötä kouluissa. Opinnäytetyössä pohdimme ehkäisevän päihdetyön kysymyksiä ja vertaamme erilaisia tapoja tehdä ehkäisevää päihdetyötä toisiinsa. Opinnäytetyössä tutkimme koululaisten tekemiä kysymyksiä ja pyrimme saamaan mahdollisimman kattavan kuvan siitä, millaisten asioiden ja kysymysten kanssa he elävät päihteisiin liittyen.

Opinnäytetyön aihe on meille kummallekin tärkeä. Toisella meistä on pitkä kokemus nuorten kanssa työskentelystä lastensuojelutyössä sekä erityisnuorisotyön työmuodoista. Molemmat olemme nuorina asuneet lähiöissä, joissa päihteet ovat kuuluneet monen nuoren elämään jo varhaisessa vaiheessa, ja nähneet päihteisiin liittyviä ilmiöitä ystäväpiirissä. Kysymykset, joihin toivomme vastauksia, ovat seuraavanlaisia: Kuinka puhua lapsille ja nuorille päihteistä ja niihin liittyvistä ilmiöistä ilman pelottelua, mutta kuitenkin niin, että päihteiden aiheuttamat haitat vähenisivät heidän elämässään? Mistä tiedämme, minkälaisia asioita kerromme, ilman vaaraa ylimääräisestä ja hämmentävästä tiedosta? Voiko lapsilta ja nuorilta saada samalla tietoa heidän elämäntilanteestaan päihteisiin liittyen? Miten saada rehellistä ja spontaania tietoa nuorilta ja lapsilta? Kuinka käytämme tätä tietoa auttaaksemme nuoria ja lapsia? Miten osallistamme koululaiset itse tekemään oppitunnista oman päihdetietoustunnin, ja näin olemaan kiinnostuneempia asiasta? Saammeko riittävästi tietoa koululaisten kysymyksistä, jotta voimme muodostaa kuvan heidän tilanteestaan päihteisiin liittyen?

Opinnäytetyömme tutkimuksellinen osuus tulee perustumaan kysymyksiin, joita pyydämme Tuusulassa sijaitsevan koulun viides- ja seitsemäsluokkalaisilta. Opettajat keräävät jokaiselta luokkansa oppilaalta kaksi nimetöntä kysymystä päihteistä ja niiden käyttöön liittyvistä ilmiöistä. Tämän jälkeen kysymyslaput kerätään ja lähetetään meille

tutkimuksen tekijöille. Kysymysten avulla tiedämme, minkälaisiin kysymyksiin koululaiset haluavat vastauksia. Näin vältämme turhan ja ylimääräisen tiedon antamista ja vastaamme juuri niihin kysymyksiin, joihin vastaustamme kaivataan. Valmistaudumme ja etsimme kaikkiin kysymyksiin vastauksen, minkä jälkeen noin kahden viikon kuluttua menemme koululle vastaamaan kysymyksiin jokaiseen luokkaan erikseen. Uskomme, että koululaisten kirjoittamia kysymyksiä tutkimalla saamme jonkinlaisen käsityksen siitä, minkälaiden asioiden ja päihteisiin liittyvien kysymysten äärellä koululaiset tällä hetkellä ovat. Kysymyksistä saamme luokkakohtaista, luokka-aste kohtaista sekä koulukohtaista tietoa. Mitä voimme päätellä, jos jollain luokalla on paljon kysymyksiä imppaamiseen liittyen? Entä jos kysymyksiä on runsaasti nuuskan käytöstä? Tuusulalaiselta koululta valikoitui mukaan tutkimukseen kolme viidettä sekä kolme seitsemättä luokkaa. Toivomme pääsevämme tekemään luokkakäynnit maaliskuussa 2016 kahden päivän aikana.

Uskomme, että osallisuus on yksi tärkeä elementti ehkäisevässä päihdetyössä (Ukkonen 2012, 138). Menetelmällä, jota käytämme, koululaiset ovat osallisia heidän kanssaan tehtävässä työssä ja kysymyksiensä kautta koko tilanteen subjekteja. Opinnäytetyössämme tulemme keskittymään juuri kysymyksistä saatuun tietoon ja päätelmiin. Lisäksi kerromme jonkin verran kouluvierailusta.

Opinnäytetyömme tavoitteena on saada mahdollisimman hyvä kuva siitä, minkälaiset asiat ovat pinnalla päihteisiin liittyen juuri tämän luokan oppilailla. Lisäksi tavoitteena on saada vertailukelpoista materiaalia viides ja seitsemäsluokkalaisten eroista, kun tutkitaan heidän tekemiä kysymyksiä. Tavoitteena on tehdä yhteenveto kummankin luokka-asteen kysymyksistä sekä vertaileva yhteenveto näiden luokka-asteiden eroista. Miten viides- ja seitsemäsluokkalaisten kysymykset eroavat toisistaan? Mitä siitä voidaan päätellä? Tulemme analysoimaan kysymykset, joita koululaiset meille lähettävät ja tekemään päätelmiä ja johtopäätöksiä kysymysten avulla. Opiskeluaikanaamme olemme oppineet erilaisia tutkimustapoja ja menetelmiä. Omassa opinnäytetyössämme tulemme käyttämään kvalitatiivista tutkimusmenetelmää, jolla pyrimme saamaan aikaiseksi laadullisen tutkimustuloksen. Todennäköisesti tulevaisuudessa kumpikin meistä tulee käyttämään samanlaista menetelmää puhuessaan nuorille päihteistä. Olemme miettineet myös mahdollista tuotteistamista, mikäli työmme koetaan onnistuneeksi ja hyödylliseksi tavaksi tehdä ehkäisevää päihdetyötä nuorten ryhmien kanssa. Opinnäytetyömme teo-

riapohja tulee koostumaan laadullisen tutkimuksen teoriasta sekä viittauksista erilaisten suomalaisten ehkäisevän päihdetyön asiantuntijoiden kirjoittamista teoksista. Lisäksi tulemme käyttämään Stakesin ehkäisevän päihdetyön laatuksiteerejä työtä ohjaavana lähteenä.

2 EHKÄISEVÄ PÄIHDETYÖ - MÄÄRITELMIÄ

Seuraavaksi tarkastellaan muutamia päihteisiin liittyviä käsitteitä. Puhemielessä saattaa törmätä eri käsitteisiin ja ne voivat olla joskus harhaanjohtavia.

2.1 Päihde

Markku Soikkeli on kirjassaan *Kuinka puhua huumeista*, avannut käsitteitä liittyen olennaisesti ehkäisevään päihdetyöhön. Aloitamme päihteestä yleisesti. Tähän kategoriaan voidaan luetella alkoholi, tupakkatuotteet, huumausaineet, liuottimet, päihtymystarkoituksessa käytetyt lääkkeet ja monelle tuttu ja harmittomaksi mielletty kahvi. Näille on yhteistä se, että ne kaikki vaikuttavat keskushermostoon aiheuttaen euforiaa eli mielihyvää, erilaisia psyykkisiä ja fyysisiä tiloja sekä tuntemuksia. Ne saattavat aiheuttaa myös muutoksia tietoisuudessa ja tajunnantasossa (Soikkeli 2002, 14.)

Päihteen nauttimisesta tai käytöstä aiheutuneita vaikutuksia kutsutaan päihtymykseksi. Yksi syy päihteen käyttöön on, että ihminen haluaa poistaa päihteen vaikutuksen avulla itselleen epämiellyttävän psyykkisen tai fyysisen tilan. Tällainen tila voi olla esimerkiksi psyykinen ahdistus tai voimakas fyysinen kiputila. Yhteistä päihteen käytössä on, että niihin liittyy erilaisten ja erisuuruisten terveys- ja sosiaalisten haittojen sekä riippuvuuden riski. Päihdeillä on ollut toisaalta merkittävä asema historiassamme ja kulttuurissamme samoin, kuin päihdeillä on ollut merkitystä yksityistenkin ihmisten elämässä. Tässä mielessä riski- ja haittanäkökulma ovat vain yksi mahdollinen tarkastelukulma päihteisiin. (Soikkeli 2002, 14).

2.2 Huumausaine

Yleisesti erilaisista päihdeistä puhuttaessa saatetaan erehdyttävästi pitää mitä tahansa päihdyttävää ainetta huumausaineena. Mikäli tarkastellaan huumausainetta oikeuden näkökulmasta, aine kuin aine muuttuu huumausaineeksi sosiaali- ja terveysministeriön

tekemällä päätöksellä. Ministeriö ylläpitää ja asetuksillaan päivittää huumausainelain perusteella luettelo aineista, joita voidaan pitää huumausaineina. Erilaiset ammattiryhmät sekä muut huumausaineita kehittelevät tahot luovat jatkuvasti uusia huumausaineita, joita lainsäädäntö ei vielä tunne. Muuttamalla aineen kemiallista kaavaa voidaan kiertää huumausainelakia. Huumaava aine on laitton vasta, kun sosiaali- ja terveysministeriö on niin päättänyt viitaten huumausainelain toiseen pykälään (Soikkeli 2002, 15). 'Huumausaine' on ainoastaan oikeudellinen nimitys, eivätkä huumausaineet muodosta mitään tiettyä yhtenäistä ryhmää. Tällä on soikkelin mukaan merkitystä, kun puhumme huumausaineista, niiden käytöstä sekä huumausaineiden käyttäjistä (Soikkeli 2002,15).

2.3 Huume

Yleisesti sanaa 'huume' käytetään 'huumausaine' käsitteen synonyymina. Varsinkin keskustelussa, jossa on asian suhteen erilaiset katsontakannat. Usein kuulee puhuttavan tämän lisäksi 'laillisista huumeista', kun tarkoitetaan tupakkaa ja alkoholia. Aihetta koskevissa ristiriitaisissa keskusteluissa toinen haluaa usein alleviivata laillisuusjaon keinotekoisuutta koskien laillisia ja laittomia päihteitä. Huumaaviin aineisiin tai huumeisiin myönteisesti suhtautuvat voivatkin helposti vähätellä käsitettä 'huume' esimerkiksi toteamalla, että jos sokeri keksittäisiin nyt, se luokiteltaisiin todennäköisesti huumeeksi. Selvyiden vuoksi on suositeltavaa pyrkiä välttää sanan 'huume' käyttöä, mikäli on mahdollista käyttää sen tilalla sanaa 'huumausaine'. Vaihtoehtoisesti voi kertoa termille antamansa merkityksen, jos sitä kaikesta huolimatta käyttää. Olisi suotavaa sekä toivottavaa, että 'huume' muodostuisi yleisesti oikeudelliseksi termiksi ymmärretyn 'huumausaineen' synonyymiksi eikä sille annettaisi muulaista merkitystä, sillä se jää varamasti näkymään ja kuulumaan ainakin yhdyssanoissa: huume politiikka, huumehoito jne. (Soikkeli 2002,16).

2.4 Riippuvuus

Riippuvuuksia on monenlaisia. Osa riippuvuuksista voi liittyä terveyttä ylläpitäviin toimintoihin, kuten esimerkiksi liikunta, ja osa taas terveyttä heikentäviin, kuten päihteet. Ihminen saattaa paeta elämässään jotain ikävää tapahtumaa tai haluaa muulla tavoin muuttaa omaa ympäröivää todellisuuttaan esimerkiksi päihteiden avulla. Riippuvuudesta kärsivälle voi olla helpompaa siirtää ongelmiaan syrjään ja turruttaa aisteja

kuin kohdata negatiiviset asiat ilman päihteiden tuomaa hetkellistä helpotusta. Riippuvuudesta ja yksilöstä riippuen siitä eroon pääseminen tai toipuminen riippuvuudesta voi olla pitkään prosessi. Vaikeaa päihderiippuvuutta ei voikaan katkaista kerrasta poikki, sillä se voi olla päihteisiin tai päihteeseen addiktoituneelle hengenvaarallista. Elimistö on pitkän ajan kuluessa tottunut päihdyttäviin kemikaaleihin ja sen tasapainon äkillinen muuttaminen voi laukaista komplikaatioita, jotka saattavat johtaa pahimmassa tapauksessa hengenvaarallisiin reaktioihin elimistössä (Lääkärikirja Duodecim 2016.)

Riippuvuus voidaan jakaa karkeasti fyysiseen ja psyykkiseen riippuvuuteen. Monesti riippuvuus on puhtaasti mielihyvän tavoittelua. Riippuvainen voi myös kokea, että päivittäiset askareet ja asiat sujuvat helpommin, kun on käyttänyt riippuvuutta aiheuttavaa ainetta. Riippuvaiset mieltävät usein lopulta päihtymystilan ”normaaliksi” ja sen vuoksi kokevat tarvitsevansa riippuvuutta aiheuttavaa ainetta saavuttaakseen psyykkisen ja fyysisen tasapainon. On olemassa monenlaisia riippuvuuksia, joista kaikki eivät ole haitallisia. Yleisiä haitallisia riippuvuuksia ovat esimerkiksi päihderiippuvuudet, lääkeaineriippuvuudet, peliriippuvuus, seksiriippuvuus, läheisriippuvuus, erilaiset syömiseen liittyvät riippuvuudet sekä melko uutena ilmiönä netti- ja tietokonepeliriippuvuus. Riippuvuuden voi aiheuttaa oikeastaan mikä vain asia, josta yksilö kokee saavansa mielihyvää tai helpotusta (Irti huumeista ry 2016).

Jokaisella meistä on jonkinlaisia riippuvuuksia. Monet riippuvuudet kuuluvat elämään, ja niistä on meille hyötyä. Hyödyllisenä riippuvuutena voisi pitää tervettä suhdetta omiin vanhempiin, puolisoon tai lapsiin. Terveellinen riippuvuus esimerkiksi liikuntaan saattaa muuttua pakkomielteiseksi, ja liikunnan harrastaminen alkaa vaikuttaa haitallisesti muuhun elämään. Yleisesti ottaen mikä tahansa asia, mikä vaikuttaa toistuvasti negatiivisesti henkilön elämään, ihmissuhteisiin ja hyvinvointiin, on haitallista ja sitä voidaan kutsua negatiiviseksi riippuvuudeksi. Tällöin henkilö tekee tai toimii samalla tavoin toistuvasti joko tiedostaen asian haitallisuuden tai valheellisesti uskomalla sen positiivisuuteen. Tästä esimerkkinä voisi olla ihminen, joka harrastaa liikuntaa pakkomielteisesti ja niin, että se hallitsee muuta elämää, ja joka ahdistuu ja kokee olonsa huonoksi, mikäli yksikin liikuntasuoritus jää tekemättä.

Nuorten keskuudessa on yleistä törmätä ilmiöön, jota kutsutaan sosiaaliseksi riippuvuudeksi. Se on ryhmän luoman paineen alla muodostuva riippuvuus. Tupakanpolto alkaa

monesti kaveriporukan mukana, kuten ensimmäiset päihdekokeilutkin. Etenkin nuoret voivat olla sosiaalisesti hyvinkin riippuvaisia ryhmästä. Usein nuori hakee hyväksyntää ystäviltaan sillä, että hän kokeilee samoja asioita kuin muutkin. Nuoret haluavat usein samaistua ystäviinsä aikuisten sijaan ja siksi kokevat ystäväpiirinsä jopa vanhempiaan tärkeämmäksi. Tämä on normaalia nuoren elämää ja liittyy nuoren itsenäistymistarpeeseen ja on usein muutamassa vuodessa ohimenevä ilmiö. Ilmiö vaikuttaa kuitenkin niin vahvasti moneen nuoreen, että voidaan jopa puhua riippuvuudesta. Päihteelle ominainen piirre on, että kyseisestä aineesta voi tulla riippuvaiseksi. Ilmiönä ja käsitteenä riippuvuus on monimuotoinen ja alati kehittyvä (Soikkeli 2002, 18.)

2.5 Ehkäisevä päihdetyö Suomessa

Ehkäisevästä päihdetyöstä voidaan todeta, että se on päihteiden aiheuttamien haittojen ehkäisyä ja vähentämistä. Työn tavoitteena on vähentää päihteiden kysyntää, saatavuutta, tarjontaa ja päihdehaittoja sekä edistää terveyttä, turvallisuutta ja hyvinvointia. Ehkäisevän päihdetyön tarkoituksena on lisätä ihmisten tietoisuutta päihteiden käytön haitoista ja edistää päihteettömiä sekä terveellisiä elintapoja. Tavoitteena on vähentää päihteiden käyttöä sekä päihteiden aiheuttamien vahinkojen, kuten esimerkiksi liikenneonnettomuuksien ja sairauksien määrää. Ehkäisevän työn keskeisiin teemoihin kuuluvat tavallisesti alkoholi, tupakka ja huumeaineet. Ehkäisevän työn toimivuudesta ei ole takeita.

Kun päihteistä puhutaan lähiympäristössä sekä kaveripiirissä, se alkaa kiinnostaa ihmisiä, usein etenkin nuoria. Sellainen populaarikulttuuri, jossa huumeiden ja päihteiden käyttö esitetään myönteisenä asiana, lisää kiinnostusta huumeita ja päihteitä kohtaan. Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen erikoissuunnittelija Elina Kotovirta uskoo, että perinteinen huumevalistus on saattanut jopa lisätä nuorten kiinnostusta kannabiksen kokeiluun (Terveyden- ja hyvinvointilaitoksen raportti 2013). Tästä meillä on kokemusta, kun aikoinaan yläasteella kävi poliisi tai entinen narkomaani puhumassa huumeiden vaaroista. Joistakin se tuntui enemmänkin mystiseltä ja kiehtovalta kuin vaaralliselta maailmalta, johon voi tuhlata nuoruutensa tai pahimmassa tapauksessa jopa loppuelämänsä.

Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015) ohjaa päihdehaittojen vähentämiseksi tehtävää työtä. Työ kattaa alkoholi-, huumausaine- ja rahapelihaittojen sekä tupakoinnin vähentämisen. Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma tukee kunnissa ja alueilla tehtävää lakisääteistä työtä. Toimintaohjelma nostaa esille mahdollisuuksia tehdä vaikuttavaa, laaja-alaista sekä kustannustehokasta ehkäisevää päihdetyötä käytännössä. (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2016).

Tämän päivän keskusteluista ja eri medioiden julkaisuista voi saada sellaisen kuvan, että valistus on oikea keino huumausaineiden käyttämisen ja siihen liittyvien ilmiöiden ehkäisemiseksi. On kuitenkin virheellinen ajatus, että ehkäisevä päihdetyö ja valistus olisi sama asia. Valistus toki toimii osana ehkäisevää päihdetyötä mutta ehkäisevä päihdetyö on ennenkaikkea päihteiden käyttäjien tukemista ja heidän auttamistaan takaisin mukaan osaksi yhteiskuntaa. Valistus toimii eräänlaisena tiedottamisena mutta ei sellaisenaan auta saavuttamaan haluttuja tuloksia (Soikkeli 2002, 23).

Päihdeongelmia ehkäistään kaikilla hyvinvointia edistävillä toimilla. Suomalaisen huumestrategian (Huumausainestrategia 1997, nuorten huumeiden... 2000) mukaan huumeongelmien parhaita ehkäisykeinoja ovat hyvinvointi- ja hoitopalvelut ja paikalliset yhteistyöverkostot. Erityisesti pyritään tukemaan niitä nuoria, jotka ovat alttiimpia joutumaan myöhemmin päihdeongelmiin. Varhainen puuttuminen sekä syrjäytymisen ehkäisy ovat huumestrategiassamme keskeisessä osassa. Niillä tarkoitetaan syrjäytymisvaarassa olevien nuorten identifioimista ja erityisten tukitoimien kohdistamista heihin. Varhaisia merkkejä tuen tarpeesta ovat muun muassa selvittämättömät poissaolot koulusta, koulumenestyksen heikkous tai äkillinen suoritustason heikkeneminen sekä rikkeisiin ja rikoksiin syyllistyminen. Ympäristöön liittyviä altistavia tekijöitä ovat muun muassa perheiden hajoaminen ja vanhempien päihdeongelmat sekä vanhempien puutteelliset vuorovaikutustaidot. Puuttumalla ajoissa ongelmiin keinolla, joka ei leimaa nuorta ja jonka nuoret voivat hyväksyä, voidaan muuttaa negatiivisen kehityksen suuntaa ajoissa (Soikkeli 2002, 24).

Vuonna 2000 valmistui Nuorten huumeidenkäytön ehkäisytoimikunnan mietinnöt, joissa ehkäisevä päihdetyö määritellään toiminnaksi, jolla ehkäistään ja vähennetään päihteiden käyttöä vaikuttamalla esimerkiksi päihteiden saatavuuteen, päihteitä koskeviin tietoihin ja asenteisiin, päihteiden käyttötapoihin sekä päihteiden ongelmakäyttöä syn-

nyttäviin olosuhteisiin ja sitä tukevaan kulttuuriin (Soikkeli 2002, 24). Toimikunnan suositukset ovat linjassa nykyaikaiseen ajatteluun, jossa painotetaan laajaa käsitystä ehkäisystä.

Suosituksissa suositellaan tuen antamista kotiin, kouluun sekä nuorten vapaa-aikaan. Lisäksi suosituksissa kehoitetaan vaikuttamaan varhaisen puuttumisen keinoin oireisiin sekä ongelmiin. Tarkoituksena suosituksissa on myös tehdä töitä, jotta käytöstä aiheutuvat haitat vähenisivät. Keinoja ovat nuorten kannustaminen omaan toimintaan, kotona, koulussa sekä vapaa-aikana. Lisäksi työntekijöitä tulisi kouluttaa ja tarjota huumeita käyttäville matalan kynnyksen palveluita. Kaikkien näiden toimien, valistus mukaan lukien tulee olla kohdennettua suhteessa huumeiden ryhmälle aiheittamalle riskille (Soikkeli 2002, 24).

3 EHKÄISEVÄN PÄIHDETYÖN MENETELMÄT

Suomessa tehdään laadukasta sekä tehokasta päihdetyötä tuloksellisesti ennalta hyviksi havaituilla menetelmillä sekä keinoilla. Laadukas päihdetyö on sitä, että osataan valita ennalta erilaisiin tilanteisiin sopivia menetelmiä ja että menetelmän ominaisuuksia osataan käyttää mahdollisimman tehokkaasti. Menetelmiä on olemassa runsaasti ja menetelmien tuntemus sekä kokemus niiden käytöstä sekä toimivuudesta erilaisten ryhmien kanssa on tärkeää, jotta sopivat keinot työn tekemiseksi löytyvät. Laatu ehkäisevässä päihdetyössä on monen tekijän summa. Laatu koostuu työn sisällöstä, seurannasta, arviointista sekä työn toteutukseen liittyvistä tekijöistä. Toimijan on tiedostettava nämä tekijät ja hänen on tehtävä ne näkyväksi työssään. Päihdetyön luonne on usein pitkäkestoisista ja se on etenevä prosessi. (Pylkkänen, Viitanen, Vuohelainen 2009, 16.)

3.1 Yleisesti menetelmistä

Ehkäisevää päihdetyötä voidaan tehdä monella eri tavalla ja työn tueksi on olemassa runsaasti erilaisia menetelmiä sekä tapoja tehdä työtä. Menetelmiä ja tapoja voidaan kutsua työvälineiksi, interventiodien toteutustavoiksi tai toimintaprosesseiksi. Tehtävän työn kannalta oikean menetelmän valinta on laadukkaan työskentelyn edellytys, ja se on yksi ehkäisevän päihdetyön keskeisimpiä tunnusmerkkejä. Menetelmää valittaessa on kiinnitettävä huomiota menetelmän sopivuuteen resursien ja kohderyhmän kannalta. Menetelmän tulee vastata työlle asetettuihin tavoitteisiin.

Kohderyhmän ikä ja kohde on otettava tarkasti huomioon valittaessa menetelmää tehtävälle ehkäisevälle päihdetyölle.

Suomessa lainsäädäntö suojelee alaikäisiä kasvuvaiheessa olevia nuoria sekä lapsia. Lainsäädännön tarkoitus on suojata heitä päihteiden haitoilta, sillä Suomessa mikään päihde ei ole sallittua alle 18-vuotiaille. Nuorten kanssa tehtävän työn alalla ehkäisevää päihdetyötä voidaan tehdä joko ryhmän tai yksittäisen lapsen tai nuoren kanssa. Tehtävän työn kohde määrittää työntekijälle, millaisia menetelmiä hän käyttää, jotta tavoitteisiin päästään mahdollisimman tehokkaasti. Menetelmää valittaessa on otettava huomioon myös ryhmän koko. Suuressa ryhmässä on suurempi mahdollisuus toisistaan poikkeaviin kokemusmaailmoihin. On otettava huomioon nuorten erilaisuus sekä samanikäisissä nuorissa ja lapsissa olevat erilaiset kehitysvaiheet. Yksittäisissä 13-vuotiaissa on suuria eroja kehityksen osalta. Kaikki nuoret kehittyvät siis yksilöllisesti. On väärin olettaa, että kaikki nuoret ovat samanlaisia. Joillakin 13-vuotiailla saattaa olla jo jonkinlaisia kokemuksia päihteistä, kun taas osa ei ole koskaan harkinnutkaan kokeilevansa päihteitä. Tärkeää on löytää jokaiselle ehkäisevän päihdetyön kohteelle oikeanlainen ja juuri hänen tai heidän tarpeeseensa vastaava menetelmä sekä taso, jolla ehkäisevää työtä tehdään (Pylkkänen, Viitanen, Vuohelainen 2009, 16).

3.2 Miksi ehkäisevää päihdetyötä tehdään?

Ehkäisevää päihdetyötä tehdään, jotta ihmisten hyvinvointi sekä terveyden edistyminen päihdeettömien elintapojen tukemisen avulla mahdollistuisi. Työn tarkoituksena on vähentää päihteiden käyttöä sekä niiden aiheuttamia haittoja ihmisille sekä yhteiskunnalle.

Ehkäisevää päihdetyötä tehdään usein juuri nuorten ikäluokkien parissa. Kuitenkaan nuorten kanssa tehtävälle työlle ei löydy selkeää määritelmää. Niina Blomberg kirjoittaa opinnäytetyössään Alaikäisten nuorten päihteiden käyttö, että ”Päihteidenkäytön aloittamiseen liittyy kaksi teoriaa: nuorisokulttuurinen malli ja syrjäytymismalli. Syrjäytymisteorian mukaan ajankohtaiset ongelmat tai lapsuuden huonot olosuhteet ovat ajaneet nuoren käyttämään päihteitä. Tämän teorian mukaan päihteiden käyttö on osa syrjäytymistä.” Nuorisokulttuurisen teorian mukaan nuoren päihteidenkäyttö liittyy nuoren normaaliin vapaa-aikaan ja juhlimiseen. Tällöin nuoren mielestä päihteiden käytöstä ei aiheudu ongelmia ja käyttö on hänen hallinnassaan. Tämän teorian mukaan päihteiden

käyttöön ajaututaan sosiaalisten tilanteiden kautta, kun esimerkiksi päihteistä kieltäytyminen voi olla vaikeaa. (Fröjd, Kaltiala-Heino, Ranta, von der Pahlen, Marttunen 2009, 21.) Murrosikään kuuluu myös vanhemmista irtautuminen, mutta jos vanhempiin ei ole läheistä suhdetta, niin ei ole mistä irtautua. Onnistuneeseen aikuisuuteen kasvamisen edellyttää tarpeeksi hyviä vuorovaikutuskokemuksia lapsuudessa. Nuori tarvitsee vanhempia, jotka ovat huolissaan hänestä, luovat hänelle odotuksia ja ilmaisevat pettymyksensä häneen, jos hän epäonnistuu, mutta toisaalta myös iloitsevat hänen onnistumisistaan ja suuttuvat, jos nuori laiminlyö velvollisuuksiaan. (Kinnunen 1999, 23.)

Päihteiden käyttö nuorten parissa on vähentynyt koko 2000-luvun ajan. Erityisesti tämä on näkynyt alle 18-vuotiaiden ikäryhmissä. Hyvästä kehityksestä ja suunnasta huolimatta ehkäisevän päihdetyön tekeminen on edelleen tärkeää, jotta samanlainen hyvä kehitys jatkuu nuorten keskuudessa. Tämä hyvä kehitys olisi tärkeää saada kattamaan kaikki ikäryhmät. Ehkäisevän päihdetyön täytyy olla osa nuorisokasvatusta. Tämän kasvatuksen tulisi tavoittaa kaikki uudet ikäluokat. (Pylkkänen, Viitanen, Vuohelainen 2009, 3.)

Stakesin Ehkäisevän päihdetyön laatuksiteerit 2007 -työryhmämuistiossa sivulla kuusi on julkaistu listauksia, jotka tuovat hyvin esille ehkäisevän päihdetyön tavoitteita.

Ehkäisevä päihdetyö on toimintaa, jonka tavoitteena on

- edistää terveyttä, turvallisuutta ja hyvinvointia
- edistämällä päihteettömiä elintapoja
- ehkäisemällä ja vähentämällä päihdehaittoja sekä lisäämällä päihdeilmion ymmärrystä ja hallintaa sekä
- toteuttaa ja edistää perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista päihteisiin liittyvissä kysymyksissä.

Ehkäisevän päihdetyön keinoin pyritään vähentämään päihteiden

- kysyntää,
- saatavuutta ja tarjontaa sekä
- haittoja.
-

Ehkäisevän päihdetyön vaikuttamiskohteet ovat

- päihteitä koskevat tiedot, asenteet ja oikeudet
- päihdehaitoilta suojaavat tekijät ja niiden riskitekijät sekä
- päihteiden käyttö ja käyttötavat.

Päihteitä, joiden käyttöön ja haittoihin ehkäisevällä päihdetyöllä vaikutetaan, ovat alkoholi, huumausaineet ja tupakka. Myös lääkkeet, liuottimet ja muut aineet luokitellaan päihteiksi, kun niitä käytetään päihtymistarkoituksessa.

3.3 Käyttämämme menetelmä

Kuten jo aiemmin olemme kertoneet, halusimme keskittyä antamaan sellaista tietoa, jota kohderyhmämme kaipaa päihteisiin ja niihin liittyviin ilmiöihin nähden. Halusimme välttää mahdollisimman hyvin ylimääräisen tiedon jakamisen kohderyhmälle. Lisäksi halusimme pitää työn sellaisena, ettei se ole luonteeltaan pelottelevaa tai turhan propagandamaista. Tarkoituksenamme oli tuoda esille ainoastaan faktapohjaista tietoa päihteisiin liittyen. Halusimme luoda tilanteen, jossa jokainen luokka sekä jokainen yksittäinen oppilas on saanut mahdollisuuden vaikuttaa tunnin sisältöön ja näin luoda koululaisille osallisuuden kokemuksen. Nuorten osallisuus toiminnassa sekä pohdinnassa on olennaista heidän luottamuksensa ja vastuuntuntonsa rakentumisessa. (Pylkkänen, Viitanen, Vuohelainen 2009, 12). Tunnin aikana puhuimme myös elämänarvoista, ystävydestä, nuorisotyöstä, poliisin työstä sekä annoimme tietoa nuorille palveluja tuottavista tahoista.

Pyytämällä jokaiselta koululaiselta kaksi kysymystä, jotka juuri häntä askarruttaa päih-teissä tai niihin liittyvissä asioissa, varmistimme, että hän saa vastauksia juuri niihin kysymyksiin, jotka ovat hänelle tärkeitä. Kuten kirjassa *Mitä on nuorisoalan ehkäisevä päihdetyö* todetaan, ”nuorille on suotava tilaisuuksia pohtia niitä ilmiöitä, jotka kulloinkin ovat heidän elämässään ajankohtaisia”. Otimme selvää asioista ja vastasimme kaikkiin kysymyksiin tuoreimman löytämämme tiedon avulla käyttäen hyväksemme internetsivustoja ja kirjallisuutta sekä omaa asiantuntemustamme (Pylkkänen, Viitanen, Vuohelainen 2009, 17). Menetelmät, jotka keskittyvät pelotteluun, saattavat tuottaa päinvastaisen reaktion työn kohteena olevissa nuorissa, joita työntekijä tavoittelee. Vaikka kohderyhmiemme ikäero oli vain noin kaksi vuotta, oli järkevää miettiä erik-

seen, kuinka puhumme asioista viidesluokkalaisten kanssa (noin 11- vuotiaat) ja miten puhua asioista seitsemäsluokkalaisten kanssa (noin 13- vuotiaat). Tuon ikäisillä kaksi vuotta on päihdeasioissa iso ero.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Yksi kehittämiskysymyksistämme kuuluu: ”Miten tehdä ehkäisevää päihdetyötä niin, että ylimääräisen tiedon antamisen mahdollisuus on mahdollisimman pieni?” Opinnäytetyössämme pyrimme ratkaisemaan ja minimoimaan riskiä pyytämällä jokaiselta lapselta kysymyksiä päihteistä ja niihin liittyvistä ilmiöistä. Tutkimustyötä tekevinä emme voi tietää, minkälaisia asioita kyseisellä koululaisella, luokalla tai koulun luokkasteella on mielessään päihteisiin liittyen. Oletettavasti ilman kysymyksiä tai huolellista tutustumista ryhmään ennen varsinaisen työn tekemistä on mahdotonta tietää, minkälaisiin asioihin nuoret tarvitsevat, kaipaavat ja haluavat vastauksia. Työntekijän on turhaa ja jopa haitallista mennä kertomaan asioita, jotka saattavat vain hämmentää ja aiheuttaa päinvastaisen vaikutuksen kuin työllä on toivottu. Työtä tehdessä onkin olennaista, että työntekijät säilyttävät kohderyhmäherkkyyden ja pystyvät mukauttamaan päihdekasvatustilanteita kulloisenkin tilanteen ja ryhmän tarpeen mukaan (Maunu 2012, 15–16). Käyttämässämme menetelmässä koululaiset ovat itse siis rakentamassa omaa ehkäisevää päihdekasvatustuntiaan kysymystensä kautta. Näin voidaankin todeta, että he itse asiassa ovat koko tilanteen subjekteja. Koko tuntikokonaisuus perustuu juuri heidän tekemiin kysymyksiin työntekijöille. Käyttämämme menetelmä antaa mahdollisuuden koululaisille osallistua ja olla osallinen oman päihdetietouden hankintaan (Ukkonen 2012, 138).

Monet nuoret ovat jo 10–16-vuotiaina aloittaneet päihteiden käytön. Ensimmäiseksi yleensä kokeillaan alkoholia ja tupakkaa yleisesti 13–15 vuoden iässä. (Niemelä 2009, 49.) Alkoholin käytön aloittaminen etenee yleensä vaiheittain. Alussa voi olla, että maistetaan ja kokeillaan hieman, mutta sitten ollaan käyttämättä alkoholia pitkään aikaan (Winter 2004, 17.) Yleensä kolmen vuoden sisällä ensimmäisestä kokeilusta käyttö on kuitenkin jo säännöllistynyt. Huumeiden ja nikotiinin käyttö on ongelmallisempaa kuin alkoholin, koska niiden käytöstä tulee nopeammin säännöllistä. (Niemelä 2009, 49.) Mikäli nuori on alkanut käyttää alkoholia säännöllisesti, voidaan jo puhua alkoholin käytön aloittamisesta (Winter 2004, 18).

4.1 Luokkien valinta

Ennen varsinaisten opinnäytetyötä koskevien luokkien valintaa kävimme tekemässä koetunnin Vantaalaisella alakoululla. Todettuamme menetelmän käyttökelpoiseksi rohkeavien kokemusten perusteella aloimme miettiä, mihin kuntaan tai kaupuniin olemme seuraavaksi yhteydessä. Päätimme aluksi, että tekisimme työn kahden eri kaupungin kouluilla saadaksemme mahdollisimman kattavan ja vertailukelpoisen materiaalin. Päädyimme ratkaisuun, jossa menisimme Vantaalle ja Tuusulaan. Tarkoituksenamme oli tehdä päihdekasvatustunnit molempien koulujen viides- ja seitsemäsluokkalaisten kanssa. Tällöin luokkia olisi ollut noin viisitoista kappaletta molemmat luokka-asteet yhtenlaskettuna. Kysymyksiä olisi arviolta tullut noin 750 kappaletta. Olisi ollut erittäin mielenkiintoista vertailla kahta eri koulua eri paikkakunnilla. Lopulta kuitenkin luovuimme suunnitelmasta liian suuren työn ja materiaalin määrän vuoksi. Päädyimme lopulta tekemään työmme kolmen viidennen ja kolmen seitsemännen luokan kanssa. Molemmat luokka-asteet olivat tuusulalaiselta koululta.

Pohdimme paljon, millainen ikäero koululaisilla tulee olla, jotta saamme erilaisia kysymyksiä ja näin ollen voisimme löytää kysymyksistä eroavaisuuksia oppilaiden iän perusteella. Päätimme ottaa viides- ja seitsemäsluokkalaiset, jotta eroavuuksia kysymyksissä syntyisi. Kokemuksemme mukaan juuri yläasteelle siirtymistä edeltävä kesä on usein vedenjakaja nuorten päihdekokeiluissa. Tietenkään tämä ei tarkoita sitä, että kaikki nuoret kokeilevat ensi kertaa päihteitä juuri tuolloin. Yläasteelle siirtyminen on lapselle riitti, jolloin hän siirtyy lapsesta nuoreksi sekä iän että koulun puolesta. Nuoruuteen liitetään irtiotot sekä kokeilut, joihin myös päihteet kuuluvat. Uskoimme, että seitsemäsluokkalaisten kysymyksissä näkyy tämä seikka. Lisäksi kahden vuoden ikäero toisi kysymyksiin eroavaisuuksia asenteiden, mielenkiinnon kohteiden sekä spesifisoidumpien kysymysten kautta.

4.2 Yhteistyö opettajien kanssa

Luokkien valinnan jälkeen olimme yhteydessä valitsemaamme kouluun. Sovimme rehtorin kanssa pidettävistä tunteista sekä kerroimme, mitä olemme menossa koululle tekemään. Rehtori antoi hyväksyntänsä opinnäytetyön tekemiselle heti, mutta tutkimuslupa oli anottava ennen varsinaisten tuntien pitämistä. Lähetimme koululle kirjallisen ohjeistuksen jaettavaksi luokkien opettajille. Kirjeessä kerroimme, keitä olemme, mistä

tulemme sekä mitä tulemme tekemään luokassa. Lisäksi ohjeistimme tarkasti, miten kysymykset tulee kerätä oppilailta sekä miten toivomme vierailustamme puhuttavan oppilaille. Pyysimme esimerkiksi välttämään sanaa ”päihdevalistus” sanan aiheuttamien mielikuvien johdosta. Tuntien aikana ja jo saadessamme kysymykset koulusta huomasimme, että opettajat eivät olleet omaksuneet ohjeistusta täydellisesti. Ohjeena oli, että jokainen oppilas kirjoittaa kaksi kysymystä nimettömästi paperille. Opettajien tehtävänä oli kerätä kysymykset kirjekuoreen, jonka päällä lukee luokan nimi. Yksi luokka lähetti yhdessä mietityt kysymykset, joka ei siis vastannut ohjeistusta nimettömyydestä sekä mahdollisuudesta kysyä juuri itseä askarruttavia asioita.

4.3 Kysymysten kerääminen ja valmistautuminen tuntiin

Saatuamme kysymykset koululta sovimme varsinaiset luokkakäynnit sekä aloimme valmistaa itseämme tunnin pitämiseen. Valmistautuminen aloitettiin tutustumalla koulu-laisten tekemiin kysymyksiin pohtimalla, miten niihin vastaisimme. Samalla jaoimme kysymykset keskenämme. Näin kysymykseen vastasi se henkilö, jolla oli paras tietotaito vastaamaan kyseiseen kysymykseen. Esimerkiksi kaikki kysymykset, joissa vastaukseen liitettiin päihteisiin liittyvää lainsäädäntöä, ohjautuivat Riekille. Jos taas kysymyksessä kysyttiin jotakin nuoriin, ilmiöihin tai sosiaalisiin ongelmiin liittyen, vastaajana toimi pääsääntöisesti Viikari. Kysymykset jakamalla saatiin myös muokattua tunnin rakennetta suuntaan, jossa pystyttiin pureutumaan aiheisiin, jotka mietityttivät yleisesti ottaen luokkaa eniten. Suurin osa kysymyksistä oli sellaisia, joihin pystyimme vastaamaan ilman asioiden paikkansapitävyyden tarkistamista. Joukossa oli kuitenkin kysymyksiä, joihin jouduimme hakemaan vastauksia internetistä tai lakikirjoista. Esimerkiksi huumekuolemiin liittyviin kysymyksiin jouduimme etsimään tietoa tilastoista sekä raporteista (Varjonen 2015). Pohdimme, miten vastata kysymyksiin, joissa kysyjä kysyy tutkimuksen tekijöiltä heidän omasta päihteiden käytöstään. Lisäksi mietimme, millä tavalla asioista tulee puhua, jotta tunnista jää mahdollisimman positiivinen kokemus ilman tunnetta siitä, että on peloteltu ja pyritty vaikuttamaan mielipiteisiin ja asenteisiin manipuloimalla tai pelottelemalla. Markku Soikkeli kirjassaan *Miten puhua huumeista* (2002) puhuu tästä asiasta jaottelemalla huumevalistuksen propagandaan ja valistukseen. Soikkelin mukaan propaganda on luonteeltaan manipuloivaa ja pelottelevaa. Se palvelee valittua politiikkaa sekä rajoittaa yksilön ajattelua, valinnanvapautta ja toimintamahdollisuuksia. (Soikkeli 2002, 58.) Päätimme, että tunti täytyy aloittaa mahdolli-

simman rennolla ja hausalla tavalla, jotta mahdollinen alkujännitys poistuisi ja saisimme ryhmän mahdollisimman vapautuneeksi ja vastaanottavaiseksi.

4.4 Luokkatilanne

Tunti aloitettiin aina samalla tavalla ensin esittäytymällä. Toteutimme esittäytymisen lapsellisen hausalla tavalla. Jokaisen luokassa olijan tuli keksiä itsestään oman etunimen ensimmäisellä kirjaimella alkava kuvaava asia sekä asia, josta pitää. Esimerkiksi: ”Hei olen Jukka juonikas ja tykkään jääkiekosta.” Annoimme palautetta oppilaille siitä, että on hienoa, että jokainen löytää elämässä asioita, joista pitää. On tärkeää, kun elämä tuntuu vaikealta ja on suruja, että on asioita, joita tehdä ja joista pitää. Tämän jälkeen kerroimme, keitä me olemme ja mistä sekä miksi olemme tulleet kyseiseen luokkaan.

Tunnit etenivät siten, että ensin vastasimme tupakka-aiheisiin kysymyksiin, sitten alkoholiin, päihteisiin yleisesti ja lopuksi huumeita koskeviin kysymyksiin. Tunnilla keskusteltiin paljon myös riippuvuuksista, elämänvalinnoista, ystävydestä, lastensuojelusta, poliisin työstä, nuorisotyöstä sekä siitä, miten voi auttaa ihmistä tai ystävää, jolla on ongelmia päihteiden kanssa. Useimmilla tunneilla oli vaikeaa pysyä aikataulussa (45-minuuttinen oppitunti) koululaisten aktiivisuuden sekä lisäkysymysten vuoksi. Jouduimme kertomaan, ettemme voi ottaa lisäkysymyksiä, koska täytyy ehtiä vastaamaan kaikkiin etukäteen toimitettuihin kysymyksiin. Koululaiset olivat kaikissa luokissa erittäin kiinnostuneita aiheesta, he esittivät paljon lisäkysymyksiä ja osallistuivat tuntiin aktiivisesti, muutamaa yksiltäistä nuorta lukuun ottamatta.

Tunnilla annettiin tietoa koululaisille kunnan nuorisotyöstä. Nuorisotyöstä kerrottiin, että se on olemassa nuoria varten ja siellä on nuorisotyöntekijät töissä juuri nuoria varten. Nuorisotyöntekijälle voi mennä kertomaan tai kysymään asioista, jotka painavat mieltä tai jos vaikka tarvitsee apua itselleen tai ystävälleen. Kerroimme, että nuorisotyöntekijöillä on vaitiolovelvollisuus. Lisäksi puhuttiin poliisista, poliisin työstä ja siitä, että poliisille voi mennä juttelemaan, jos ja kun heitä näkee. Poliisia ei kannata pelätä ja poliisi on olemassa auttaakseen, suojellakseen sekä palvellakseen kansalaisia. Toimme esille, että poliisin päivää piristää varmasti, mikäli nuoret tulevat juttelemaan ja kertomaan myös positiivisia asioita. Poliisin työssä kohtaa paljon ikäviä asioita, ja tällöin mukavat jutut ovat enemmän kuin tervetullut lisä päivään. Lastensuojelusta kerroimme,

että se on olemassa lapsia varten. Lastensuojelun tarkoitus on ennaltaehkäistä, auttaa ja estää lapsiperheitä sekä lapsia itseään ajautumasta liian suuriin ongelmiin. Lastensuojelun tehtävä on myös auttaa perheitä kaikissa ongelmissa, jotka aiheuttavat vaaraa lapsen psyykkiselle ja fyysiselle kehitykselle ja että lastensuojelun tarkoitus ei ole viedä lapsia pois kotoaan ja vanhemmiltaan vaan antaa sellaista apua, jota lapsi ja perhe kulloinkin tarvitsee.

4.5 Kysymysten jaottelu

Aloitimme kysymysten analysoinnin jakamalla kysymykset useampaan eri kategoriaan. Tutkimme kategorioista jokaisen kysymyksen eri näkökulmasta ja pohdimme kysymyksiä uudelleen eri päivinä. Muutaman päivän tauolla oli merkitystä, sillä eri kysymykset saattoivat aueta eri tavoin uudelleen tarkastellessa. Ensin jaoin luokka-asteet omiin ryhmiinsä ja allokoimme jokaisen kysymyksen omaan kategoriaansa. Suoritimme ristiinvertailua jokaisen kysymyksen välillä ja vertasimme lopuksi eri luokka-asteiden kysymyksiä keskenään. Viimeisenä analyysinä keräsimme kaikki kysymykset yhteen ja analysoimme jokaisen kategorian erikseen. Yhtenä analyysin apumenetelmänä käytimme diskurssianalyysin keinoja. Diskurssianalyysillä tarkoitetaan tutkimussuuntausta, joka tutkii tekstiä sekä puhetta tai kielen käyttöä erilaisista näkökulmista. Analyysin kohteena on diskurssien, tekstien, puheen, viestien, dialogien ja keskustelujen maailmat. (Hoikkala 1990, 142.)

Käydessämme kohderyhmien luona koululla teimme muistiinpanoja jokaisen ryhmän keskinäisestä kanssakäymisestä sekä vuorovaikutuksesta luokan ja meidän välillä. Tarkkailimme sanatonta viestintää sekä sitä, miten oppilaat reagoivat vastauksiimme. Vastaukset loivat usein lisäkysymyksiä, ja niistä sai kattavasti lisää analysoitavaa. Oli tärkeää tutkimuksen sekä tuntikokonaisuuden kannalta onnistua luomaan hyvä ilmapiiri luokkatilanteissa, jotta kaikki nuoret saivat vastauksia mielessään oleviin kysymyksiin. Opettaja ei ollut paikalla jokaisessa luokassa, ja se vaikutti havaintojemme mukaan oppilaisiin siten, että oppilaat uskalsivat kysellä ja puhua päihteistä avoimemmin. Erilaisilla sanoilla ja eleillä on monesti erilainen merkitys eri ihmisille, sanoja ja eleitä tulkitaan ja omista tulkinnoista tehdään päätelmiä. Tämän vuoksi oli tärkeää onnistua luomaan luokkatilaan välitön ja luottavainen ilmapiiri. Näin meidän oli helpompi korjata mahdollisia vääriä käsityksiä sekä luuloja. Oleellista on se, että puheen osatekijät ovat sosiaali-

sen vuorovaikutuksen muoto, joka tapahtuu tietyssä ajassa ja tietyssä tilassa. (Metsämuuronen 2006, 106.) Se, että kysymyksiin vastattiin kohderyhmille suoraan ja henkilökohtaisesti, antoi mahdollisuuden vuorovaikutukselle, joka taas parhaimmillaan synnytti lisäkysymyksiä, joiden avulla tutkijat pääsivät paremmin analysoimaan kohderyhmien päihdetietoutta sekä tilannetta päihteiden osalta.

4.6 Kysymysten analysointi

Seuraavissa opinnäytetyömme osioissa kerromme kysymysten analysoinnista sekä siitä, millaisia päätelmiä niistä olemme tehneet. Päätelmät perustuvat itse kysymyksiin sekä luokkatilanteessa tehtyihin havaintoihin ja koululaisten tekemiin lisäkysymyksiin. Olemme jakaneet analyysiä erilaisiin aihealueisiin kuten päihteet yleisesti, huumausaineet, tupakka jne. Lisäksi olemme havainnollistaneet asiaa ympyrädiagrammein. Kerromme ensin viidesluokkalaisista ja päätelmistämme heihin liittyen, vertaamme luokkia keskenään ja tulkitsemme. Seuraavaksi analysoimme seitsemäsluokkalaisia ja sen jälkeen vielä analysoimme ristiin sekä viides- että seitsemäsluokkalaisia ja pyrimme löytämään samanlaisuutta tai eroavaisuuksia luokka-asteiden välillä. Tutkimustamme voidaan pitää suuntaa antavana tiedonlähteenä tutkittaessa näitä kahta luokka-astetta tuusulalaisella koululla.

5 MITÄ VIIDESLUOKKALAISTEN KYSYMYKSET KERTOVAT?

Kysymysten lukeminen oli erittäin mielenkiintoista. Osa nuorista osasi ja uskalsi kysyä suoraan päihteistä ja niihin liittyvistä ilmiöistä. Kysymyksistä saimme kattavasti tietoa sen hetkisestä tilanteesta päihteiden suhteen koskien viidesluokkalaisia. Nuoret eivät tässä kohderyhmässä kyselleet ollenkaan esimerkiksi imppaamisesta, mikä tarkoittaa todennäköisimmin sitä, että imppaaminen ei ole tällä hetkellä viidesluokkalaisten elämässä ajankohtainen asia. Viidesluokkalaiset kyselivät pääsääntöisesti tupakasta ja alkoholiin liittyvistä asioista. Huumausaineisiin liittyviä kysymyksiä oli vähemmän. Ollisimme saaneet kattavamman kuvan viidesluokkalaisten tietämyksestä tai tietämättömyydestä sekä heidän tilanteestaan, jos olisimme laajentaneet tutkimustyötä useampaan eri oppilaitokseen eri kaupungeissa.

Uskomme, että tämän kaltaisella laajemmalla tutkimuksella voisi kartoittaa tarkemmin esimerkiksi yhden kunnan kaikki koulut. Näin saataisiin erittäin paljon tietoa, ja puuttuminen asioihin oikealla volyyymillä sekä oikeisiin asioihin mahdollistuisi. Uskomme, että nuorten asuinalueella on jonkinlaista merkitystä päihteiden käyttöön niihin liittyvän kiinnostuksen sekä saatavuuden muodossa. Ei voida kuitenkaan sanoa, että nuori, joka asuu maaseudulla, ei koskaan törmää huumausaineisiin nuoruutensa aikana, tai että kaupungissa asuva nuori törmää nuoruutensa aikana varmasti huumausaineisiin. Tämänkaltaisen tutkimus olisikin erittäin mielenkiintoista tehdä maaseutukoulun ja kaupunkikoulun välillä.

Tämänkaltaisella tutkimuksella saa kerättyä kattavasti tietoa siitä, mitä kohderyhmien mielessä on juuri sillä hetkellä päihteisiin liittyen. Ajan ilmiöt ja pinnalla olevat aiheet tulevat helposti esille. Onnistuminen edellyttää sitä, että opettajat ja tutkijat onnistuvat ohjeistamaan kohderyhmän oppilaat hyvin, ja sitä, että kysymyksiin vastaaminen tehdään huolellisesti. On myös tärkeää onnistua luomaan hyvä vuorovaikutus kohderyhmiin ja että kysymyksiin vastataan rehellisesti ja suoraan. Turha virkamiesmäisyys on syytä unohtaa, kun ollaan nuorten kanssa tekemisissä. Jotkut opettaja eivät olleet onnistuneet ohjeistamaan oppilaitaan ohjeidemme sekä tavoitteidemme mukaisesti, ja näiltä osin kyseisissä luokissa emme onnistuneet saamaan niin kattavasti kysymyksiä sekä aineistoa tutkimukseen kuin olimme toivoneet. Saattaisikin olla parempi sekä toimivampi tapa, että tutkijat ohjeistavat itse kohderyhmien vastuuhenkilöt. Tutkijoiden olisi hyvä pitää huolta siitä, että kysymyksiä on riittävästi ja että ne ovat ohjeiden mukaisesti laadittuja sekä kerätty nimettömyys-periaatteen mukaisesti.

Viidesluokkalaiset olivat kaikesta huolimatta onnistuneet hyvin kysymään päihteistä. Kysymyksiä oli yhteensä 106 kappaletta. Ensin kävimme kysymykset yleisellä tasolla läpi ja analysoimme, mitä kysymyksistä ensisijaisesti mielestämme nousee esille. Kysymyksistä nousi pääteemana esiin kysymys: Miksi päihteitä käytetään ja miksi niitä on olemassa. Suoranaisia huumeisiin kohdistuvia kysymyksiä ei juuri ollut.

Viidesluokkalaiset ovat vielä hyvin nuoria. Tämän vuoksi on mahdollista, ettei heitä vielä kiinnosta päihteet niin paljon henkilökohtaisella tasolla, kuin esimerkiksi vanhempia oppilaita saattaa kiinnostaa. Viidesluokkalaisten ikä vaikuttaa kysymyksiin sekä niiden luonteeseen. Oman leimansa heidän kysymyksiinsä toi se, miten heidät oli oh-

jeistettu esittämään kysymykset. Mikäli opettajat olivat ohjeistaneet oppilaitaan kysymään yleisesti päihteistä sen enempää opastamatta ja avaamatta asiaa, niin oppilaat eivät mahdollisesti osanneet tästä syystä kysyä tarkemmin jostakin tietystä asiasta päihteisiin liittyen. On siis ensiarvoisen tärkeää, että opettajat ohjeistetaan hyvin. Tämä takaa sen, että oppilaat osaavat vastata laajemmin ja juuri siitä asiasta, johon he tarvitsevat vastauksen. Oikein ohjeistetut opettajat ohjeistavat todennäköisemmin oppilaat oikein ja näin tutkimuksen onnistuminen ja oikeiden tulosten saanti on varmemmalla pohjalla.

Klaus Mäkelä toteaa kirjassaan, että tutkijan tai tutkijoiden kannattaa pitää tarkkaa havaintokirjaa tai tehdä muistiinpanoja kaikista käymistään keskusteluista ja tuottaa siten korpuksen, johon hän analyysinsä rajaa. (Mäkelä 1990, 46.) Etenkin aktiivisen kohdeyhmän kanssa oli hyvä, että toinen tutkijoista kirjoitti ylös havaintojaan ja jatkokysymyksiä. Huomasimme, että osa oppilasta kiinnostui aiheesta vasta, kun tutkijat alkoivat luoda aktiivisemmin vuorovaikutusta luokan kanssa. Aluksi meillä oli jonkin verran ennakoajatuksia siitä, minkälaisia kysymyksiä viidesluokkalaiset tulevat meille esittämään. Se saattaa olla ongelmallista, kuten Metsämuuronen toteaa. (Metsämuuronen 2006, 121.) Ennen opinnäytetyön aloittamista pohdimme, minkälaisia haasteita meillä saattaa olla edessämme. Yksi haaste oli se, että emme saa asettaa minkäänlaisia ennakoasetelmia, jottei tutkimustyö polarisoidu. Pidimme mielen avoimena ja pyrimme käsittelemään jokaisen kysymyksen yksilöllisesti. Mielestämme onnistuimme siinä hyvin, ja kun kohtasimme viidesluokkalaiset, olimme valmiimpia myös yllättäviin tilanteisiin.

5.1 Päihteet yleisesti

Tämä kategoria pitää sisällään kysymyksiä yleisellä tasolla päihteistä, kuten esimerkiksi: Miksi päihteitä käytetään? Miksi niitä on olemassa? Miten päihteet vaikuttavat? Minkälaisia yhteiskunnallisia vaikutuksia päihteiden käytöllä ja päihteillä on? Viidesluokkalaisia selvästi kiinnosti tietää, mitä seuraamuksia päihteiden käytöllä saattaa olla. Päätelimme tästä, että kysyjien nuoresta iästä johtuen päihteet ja niihin liittyvät ilmiöt tuntuivat nuorista pelottavilta ja monelle kaukaiselta asialta. Päihteet ovat heille peikko, joka aiheuttaa tuskaa naapurin humalaisen sedän vaimossa tai oman sukulaisen perheessä. Tämän ikäisten nuorten on myös vaikeaa ymmärtää, miksi päihteitä on ja miksi niitä käytetään, jos ne kerran ovat vaarallisia ja pahaksi ihmisille. Kysymykset olivat usein hyvin yleisellä tasolla, mikä saattaa johtua puutteellisesta ohjeistuksesta tai siitä, ettei

ohjeistusta ole sisäistetty oppilaiden puolesta. Lukiessamme viidesluokkalaisten kysymyksiä päätimme, että meidän tulee oma-aloitteisesti puhua tarkemmin monista päihteisiin liittyvistä asioista. Vaikka tutkimuksemme rajoittuukin pelkästään kysymysten keräämiseen ja niiden analysointiin, kuitenkin meille oli selvää, että meidän on tuotava tuntiin lisäarvoa puhumalla nuorille laajemmin päihteisiin liittyvistä asioista kuitenkin niin, ettemme poikkeakaan kysymysten teemasta.

Saimme erittäin hyvän vastaanoton jokaisessa luokassa ja nuoret osallistuivat aktiivisesti keskustellen tuntiimme. Erään luokan oppilaat olivat levottomampia kuin muiden, mikä toi haastetta tunnin etenemiseen sekä asioiden läpikäymiseen. Haasteena oli pysyä aiheessa, koska oppilaat vaativat enemmän huomiota ja rajaamista kuin muissa luokissa. Lopulta tunti oli kuitenkin antoisa, ja saimme käytyä kaikki kysymykset läpi sekä puhuttua esimerkiksi arvoista ja ystävydestä. Tämänkaltaisen vilkkaan luokan kanssa on hyvä, että heti alussa panostetaan hyvän vuorovaikutuksen luomiseen sekä lähestytään oppilaita henkilökohtaisemmin sekä yksilöllisemmin ja näin koitetaan saada tilanne hallintaan.

5.2 Tupakka

Kolmanneksi suurin kategoria oli tupakka ja siihen liittyvät ilmiöt. Arvelimme etukäteen, että viidesluokkalaisilla saattaa olla tupakkaan liittyviä kysymyksiä paljon ja että aihe olisi sen kaltainen, että se kiinnostaa viidesluokkalaisia oppilaita. Olisi ollut mielenkiintoista tutkia esimerkiksi pääkaupunkiseudulla toista koulua ja tämän jälkeen vertailla luokkia mielenkiinnon vuoksi. Viidesluokkalaiset olivat pääasiallisesti kiinnostuneita omasta terveydestään, ja terveyttä heikentävät asiat olivat suurimmalle osalle oppilaista asioita, joiden kanssa he eivät halunneet olla missään tekemisissä. Tutkijoiden mielestä oli hieman yllättävää, kuinka iso osa nuorista oli kiinnostunut terveydestään. Uskoaksemme hyvällä ja laajalla tiedottamisella ja ehkäisevällä työllä on ollut iso rooli nuorten asenteen muokkaajana kotoa opitun arvomaailman lisäksi. Tulimme loppupäätelmään, että ehkäisevä päihdetyö on järkevää aloittaa jo alakoulun alimmilla luokasteilla. Tupakkaan liittyvien kysymysten vähyyden voi myös selittää aiemminkin toteamamme havainto siitä, että nämä oppilaat olivat jo saaneet osakseen kattavaa perehdytystä ja valistusta tupakkaan liittyen. He olivat erityisen kiinnostuneita ylläpitämään

hyvää terveyttä ja suurin osa oli harrastustaustaltaan liikunnallisia sekä aktiivisia nuoria.

5.3 Alkoholi

Pienin kategoria oli alkoholi. Kysymyksiä alkoholista oli vähän. Olimme varautuneet siihen, että osalla oppilaista on lähipiirissään alkoholiin liittyviä ongelmia ja varautuneet vastaamaan kysymyksiin, jotka koskevat läheisen tai omaisen alkoholinkäyttöä. Saimme Poliisiammattikorkeakoulusta ohjeita, miten tulisi toimia, jos kysymyksistä tai varsinaisella tunnilla tulee esiin alkoholinongelmakäyttöön liittyviä ilmiöitä tai kysymyksiä niistä. Tämänkaltaisessa tutkimuksessa tutkijoilla on suuri vastuu, koska tutkimusta tehtäessä olemme tekemisissä alaikäisten lasten kanssa. He eivät aina itse tunnista, mikä on oikein ja minkälainen elämä on ns. normaalia perhe-elämää. Vastuuta on myös opettajilla sekä muilla lasten parissa työskentelevillä ammattilaisilla. Heidän täytyy tunnistaa näitä ilmiöitä ja osata puuttua asioihin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Mitä aiemmin asioihin yritetään puuttua ja vaikuttaa, sitä paremmat lopputulokset yleensä saavutetaan. Tämä on tärkeää tiedostaa ja pyrkiä niihin yhdessä vanhempien sekä ammattilaisten kanssa.

Alkoholi oli viidesluokkalaisille selvästi jonkinverran kaukainen aihe eikä siitä luokkatilanteissakaan tullut paljon lisäkysymyksiä. Yritimme avata aihetta, jotta saisimme kartoitettua alkoholin kulutusta ja alkoholinkäyttötottumuksia oppilaiden kotona, mutta missään vaiheessa ei tullut viitteitä siitä, että viidesluokkalaisten huoli olisi liittynyt kotona kulutettuun alkoholiin tai alkoholin vaikutuksen alaisiin vanhempiin ja heidän käyttäytymiseensä. Puhuimme aikuisten alkoholinkäytöstä, koska kaikille lapsille ei ole selvää, minkälainen alkoholin kulutus on normaalin kulutuksen rajoissa ja minkälainen alkoholin käyttö on ongelmakäyttöä. Olisi hyvä, että tämän ikäisille nuorille syntyisi oikeanlainen kuva siitä, mikä on aikuisten alkoholinkäytössä sopiva määrä ja mistä heidän taas tulisi olla huolissaan. Nuoret oppivat kotoaan mallin alkoholin käytöstä. Mikäli kotona käytetään runsaasti alkoholia, samankaltaiset kulutustottumukset saattavat näkyä myöhemmin heidän omassakin elämässään.

5.4 Huumausaineet

Seuraavaksi suurin kysymysten aihealue oli huumeet. Aluksi näytti siltä, että huumeisiin liittyvien kysymysten määrä jää vähäiseksi, mutta kun olimme luokissa, lisäkysymyksiä tulikin paljon. Lisäkysymyksiin vastaamalla avasimme huumausainekäsitettä nuorille. Kerroimme huumeista ja siitä, miten ne vaikuttavat yksilön sekä yhteiskunnan tasolla. Jokaisessa luokassa oli kysyjä, joita mietitytti, mikä on vaarallisin huume. Viidesluokkalaiset ovat usein vielä melko naiiveja. Heistä monet ajattelevat, että huumeet ovat epäilyttäviä ja pelottavia. Suurimmalle osalle tämänikäisistä huumausaineet ovat kaukainen ja tuntematon asia. Huumeiden käyttäjät vaikuttivat olevan heidän mielestään jollain tavalla pelottavia. Meiltä kysyttiin huumeiden käyttäjien käytöksestä monessa luokassa. Toimme esille, että huumeiden käyttäjä on ihminen siinä, missä kaikki muutkin ihmiset. Hänellä on ongelmia, ja hän usein sen vuoksi käyttää päihteitä. Päihteet sekä riippuvuus vaikuttavat ihmisen käytökseen ja ihmisen käyttäytyminen arvaamattomasti tai omituisesti suhteessa muihin ihmisiin aiheuttaa usein pelkoa ihmisissä. Oppilaille kerrottiin, että outo tai ennalta arvaamaton käytös on monen aikuisenkin mielestä pelottavaa. Kehotimme oppilaita pysymään loitolla selvästi päihtyneistä tai oudosti käyttäytyvistä ihmisistä, vaikka usein pelko onkin turhaa. Samalla toimme esille, että vahvasti päihtynyt saattaa tarvita apua, mikäli ei esimerkiksi päihtymykseltään pystyissä tai toimii muutoin omaa tai muiden terveyttä vaarantavalla tavalla. Tällöin on hyvä soittaa apua paikalle tai mennä kertomaan jollekin aikuiselle asiasta.

Luokkatilanteessa meille esitettiin huumeista monia hyviä kysymyksiä. Tämän vuoksi ennen tuntia valmistauduimme huolellisesti miettien, minkälaisia kysymyksiä oppilaat voivat esittää lisäkysymyksinä. Hyvällä valmistautumisella varmistuu, että vuorovaikutuksessa oppilaiden kanssa ei synny hiljaisia hetkiä ja sitä kautta vaikutelma, etteivät ”asiantuntijat” osaa asiaansa. Usein kysyjä selvästi lähestyi kysymyksellään vain toista meistä. Olimme valmistautuneet näihin tilanteisiin. Olimme etukäteen miettineet, mihin poliisin olisi hyvä ottaa kantaa ja mihin nuorisotyöntekijän. Tämä osoittautui hyväksi työnjaoksi, koska oppilailta oli paljon lisäkysymyksiä. Etenkin sen jälkeen, kun olimme luoneet toimivan vuorovaikutuksen oppilaiden kanssa sekä rennon ilmapiirin luokkaan. Huumausaineisiin liittyvät kysymykset olivat usein hyvin yleisellä tasolla olevia, eikä kysymyksistä noussut esille mitään silmiin pistävää tai huolta aiheuttavaa tietoa.

Viidesluokkalaisten kanssa käytiin läpi huumausaineita pääpiirteittäin, ja keskityimme kertomaan asiasta enemmän yleisellä tasolla. Oppilaille kerrottiin, miten huumeet on keksitty ja miksi niitä on olemassa. Tuotiin esille riippuvuuksien vaikutuksia elämään ja avattiin riippuvuuden käsitettä erilaisin esimerkein. Kysyjien iästä ja kehityksestä johtuen aihe ei ole vielä onneksi useinkaan ajankohtainen. Sattuman mahdollisuus on myös otettava huomioon. Saattaahan olla, että jonkin muun koulun viidesluokkalaisten olisivat olleet huomattavasti enemmän kiinnostuneita nimenomaan huumeista. Viidesluokkalaisten olivat lähes kaikki poikkeuksellisen kiinnostuneita omasta terveydestään ja hyvinvoinnistaan, mikä ilahdutti erityisesti.

5.5 Kysymysten analysointi

Jaoimme luokat kolmeen ryhmään. Yksi numero vastaa yhtä luokkaa. Vertailimme ryhmien kysymyksiä keskenään ja analysoimme niitä ristiin saadaksemme esiin luokkien välisiä eroja. Nimesimme luokat ryhmiksi 1, 2 ja 3 anonyymiyden vuoksi sekä helpottamaan kysymysten jakoa. Yhteensä kysymyksiä kaikilta viidesluokkalaisilta tuli 106 kappaletta. Ryhmässä 3 oli kysymyksiä tupakkaan liittyen vähemmän kuin ryhmässä 1 ja 2. Ryhmissä 1 ja 2 oli tupakkaan liittyviä kysymyksiä suhteessa yhtä paljon. Kuitenkaan kysymyksistä tai luokkatilanteesta ei noussut suurta huolta viidesluokkalaisten tupakoinnista. Tupakka on yleensä ja usein ensimmäinen päihde, mihin nuori törmää ja tutustuu. Tupakkaan liittyviä kysymyksiä oli puolet enemmän kuin esimerkiksi alkoholiin liittyviä kysymyksiä, mikä on ihan tavallista. Tämän ikäisiä puhututtaa enemmän tupakka kuin alkoholi. Tilannetta on hyvä seurata ja puuttua siihen, jos asia alkaa olla näkyvä ilmiö koululla.

Päihteisiin liittyviä kysymyksiä oli 45 kappaletta. Ryhmät 2 ja 3 olivat kysyneet päihdeistä yhteensä yhtä paljon, kun taas ryhmä 1 oli kysynyt päihdeistä huomattavasti vähemmän. Päihteiden osalta kysymykset olivat usein monitahoisia ja viittasivat myös huumausaineisiin. Esimerkiksi ”Mikä on vaarallisin päihde?” ”Mitkä päihdeet ovat laittomia?” Päihteiden negatiiviset vaikutukset yhteiskuntaan kiinnostivat kovasti viidesluokkalaisten, ja tämän kaltaisia kysymyksiä tuli eniten. Päihteiden olemassa olemisen kysymys ja miksi niitä käytetään, mietitytti kaikkia ryhmiä tasaisesti. On mahdollista, että viidesluokkalaisten ikä vaikutti tähän. Viidesluokkalaisten iässä ei usein vielä olla kiinnostuneita päihdeistä ainakaan niiden päihdyttävän vaikutuksen vuoksi, joten on

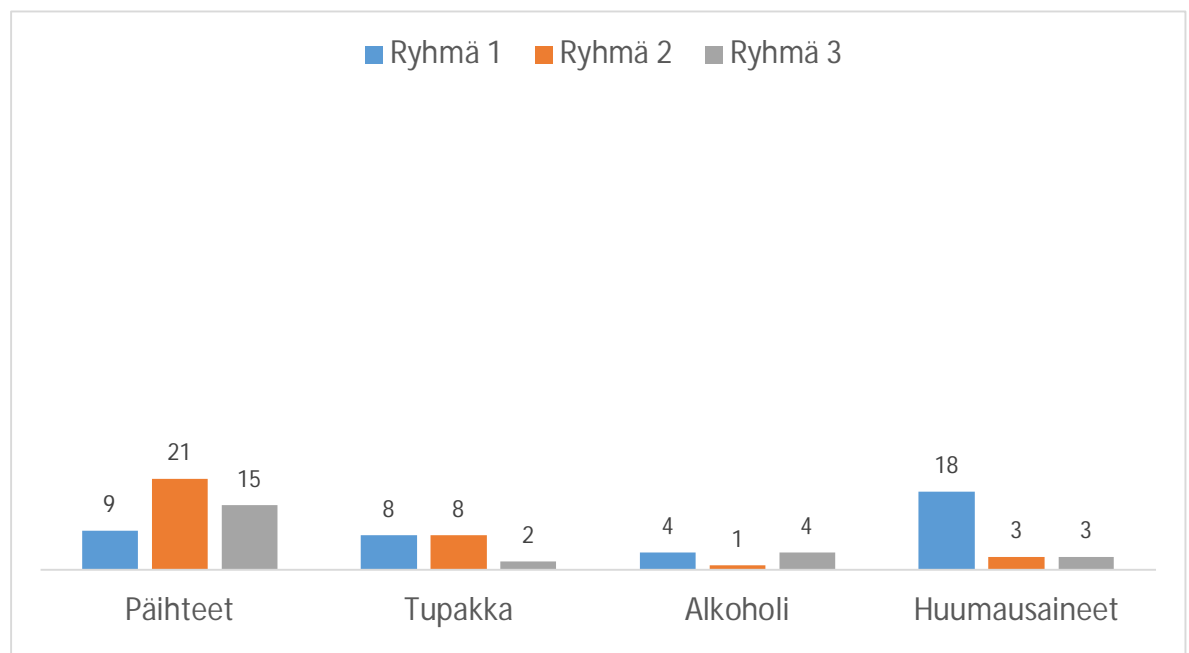
mahdollista, että ikään liittyvä lapsenomaisuus sekä moraaliset kysymykset aiheuttivat kysymysten suuren määrän.

Viidesluokkalaiset olivat pohtineet laajasti päihteiden käyttöön liittyvien seuraamusten ja ilmiöiden moraalista näkökulmaa. Se voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että jo tässä iässä koetaan vastuuta ympäristöstä sekä omista teoista. Moni viidesluokkalainen oli tuomitsevilla kannalla päihteisiin liittyvissä asioissa. Tämä liittyy vahvasti moraaliseen ajatteluun ja kysymykseen: Miksi päihteitä on olemassa? Nehän ovat vaarallisia ja pahaksi kaikille ihmisille. Onkin mielenkiintoista nähdä, onko seitsemäsluokkalaisilla samantyyppistä moraalista näkökulmaa, kun ikää on tullut kaksi vuotta lisää ja luultavimmin jollain nuorilla on jo jonkinlaisia kokemuksia päihteistä joko itsellään tai kaveripiirissään.

Päihteiden päihdyttävä vaikutus oli kiinnostanut tasaisesti kaikkia ryhmiä. Lapsia huolestutti, miten päihteiden vaikutuksen alainen henkilö käyttäytyy ja pitääkö päihtynyttä henkilöä pelätä. Turvallisuus oli monella nuorella kaikissa ryhmissä aihe joka nousi esille. Päihteisiin liittyvä kuolema ja hengenvaara oli aihe, joka mietitytti kaikkia ryhmiä jonkin verran. Suurin kysymys oli, miksi päihteitä ylipäättänsä on ja miksi niitä käytetään.

Ryhmä 1 kysyi huumeista kolme kertaa enemmän kuin ryhmä 2 ja 3 yhteensä. Huumeet ovat puhuttaneet ryhmää 1 jostain syystä enemmän kuin ryhmiä 2 ja 3. Tämä saattaa johtua esimerkiksi siitä, että joku ryhmän jäsen tietää tai on seurannut jollain tasolla huumeisiin liittyviä ilmiöitä, ja se puhututtaa kaikkia ryhmän jäseniä. Nämä ilmiöt voivat olla esimerkiksi naapurin pojan isovelji, jonka huumeiden käytöstä on kuultu huhuja. Syy sille, että yksi ryhmä kysyi enemmän huumeista kuin muut, on tiedoillamme arvailujen varassa. Joka tapauksessa kysymyksistä tai tunnilla käytyjen keskustelujen perusteella ei ole suurta syytä huolestua viidesluokkalaisten tilanteesta. Asiaan kannattaa kuitenkin palata ja jatkaa ehkäisevää työtä nuorten parissa. Huumeisiin liittyviä kysymyksiä oli joka tapauksessa melko vähän. Viidesluokkalaisten kiinnosti kaikkien ryhmien osalta, miten viranomaiset suhtautuvat huumeisiin ja päihteisiin. Ryhmä 1 oli pohtinut eniten alaikäisyyttä ja huumeiden käyttöä. Tämä puoltaa mahdollisuutta siihen, että he ovat jonkun tai jonkin kautta kuulleet tai tietävät jonkun, joka on alaikäinen ja käyttää päihteitä.

Riippuvuuksia pohdittiin aktiivisesti ryhmissä 1 ja 2, kun ryhmältä 3 ei tullut yhtään kysymystä riippuvuuteen liittyen. Viidesluokkalaisille riippuvuus on vaikeasti hahmotettava asia. Heille kannattaa puhua riippuvuudesta jonkin heille tutun aiheen avulla, kuten peliriippuvuuden tai karkkihimon. Tämä on yksi tapa puhua lapsille riippuvuuksista. Puhuimme luokissa yhdestä nykyaikaisesta ilmiöstä, älypuhelimesta. On vaikeaa löytää katukuvasta nuorta, joka ei katselisi tai käyttäisi aktiivisesti älypuhelimiaan. Kuinka moni viidesluokkalainen voi olla koskematta älypuhelimeen esimerkiksi yhden päivän, vaikka viestit piippaavat ja pelin ”päiväbonukset” menevät, jos ei avaa puhelimen näyttöä? Monet nuoret kokevat, että jäävät jostain oleellisesta paitsi, mikäli eivät ole jatkuvasti chat-viestein tavoitettavissa. Ilmiö on meille aikuisillekin tuttu, nuoret ovat vain altistuneet jo varhain tekniselle kehitykselle ja sen lieveilmiöille. Seuraavassa kuviossa on jaoteltuna viidesluokkalaisten kysymykset aiheittain.

Kuvio 1. Viidesluokkalaisten kysymysten jakautuminen aiheittain.

6 MITÄ SEITSEMÄSLUOKKALAISTEN KYSYMYKSET KERTOVAT?

Odotuksemme seitsemäsluokkalaisten kysymyksistä olivat erilaiset verrattuna viidesluokkalaisiin. Kysymykset olivat monimutkaisempia, ja osa oli hyvin yksityiskohtaisesti esitettyjä. Osasimme odottaa, että varhaisessa murrosiässä olevilla nuorilla on jo tarkempia ja yksityiskohtaisempia kysymyksiä sekä aiheita kuin viidesluokkalaisilla. Olimme valmistautuneet siihen, että luokkatilanteissa saattaa esiintyä erilaisia asenteita

ja suhtautumista päihteisiin ja ehkäisevää päihdetyötä kohtaan kuin viidesluokkalaisten kohdalla. Osasimme ja onnistuimme kuitenkin hyvin ja saimme kaikki luokat ja suurimman osan oppilaista osallistumaan tuntiin aktiivisesti sekä asiallisesti. Suurin osa oppilaista esitti hyviä lisäkysymyksiä ja otti meidät hyvin vastaan.

Nuoruus on aikaa, jolloin halutaan usein kyseenalaistaa asiat, joita aikuiset kertovat. Nuori haluaa muodostaa itse omat mielipiteensä, ja he etsivät voimakkaasti omaa identiteettiään. Ryhmän mielipiteet voivat mennä oman rationaalisen ajattelun edelle. Tällöin on mahdollista kokea luokkatilanteessa kollektiivista vastustusta sekä epäilevää asennetta itse valistajaa sekä hänen edustamaansa näkökulmaa kohtaan. Meidän aikuisten on kuitenkin hyvä pitää mielessämme, että kyse on nuoren luonnollisesta kehitystehtävästä, ja se tekee asiasta ymmärrettävämmän. Nuorille on annettava tietoa vaihtoehdosta, jonka kanssa asioistaan voi puhua, mistä voi saada apua ja tukea kaikissa asioissa. Riippumatta luokassa vallitsevasta ilmapiiristä tieto on tärkeää. Tiedon avulla nuori voi hakea apua kunnan nuorisotyöstä, poliisilta tai lastensuojelun ammattilaiselta. Tämän vuoksi sisällytimme tuntiin aina lyhyen osion, joka kertoi työstämme ja antoi tietoa apua antavista tahoista, kuten esimerkiksi kunnallisesta nuorisotyöstä.

Ehkäisevä päihdetyö on syytä aloittaa jo hyvissä ajoin ennen seitsemättä luokkaa, sillä kysymyksistä päätellen osalla oppilaista oli jo omakohtaisia kokemuksia tupakasta ja alkoholista. On erittäin tärkeää jatkaa ehkäisevää päihdetyötä nuorten seitsemäsluokkalaisten kanssa, sillä ilmiöt ja päihteet muuttavat alati muotoaan. Ehkäisevää päihdetyötä olisikin hyödyllistä jatkaa koko peruskoulun ajan ja ulottaa kaikki mahdolliset ehkäisevät toimet kaikkiin alle 18-vuotiaisiin nuoriin. Nuorien tapa muodostaa mielipiteitä sekä ryhmän paine saattavat tuottaa nuorelle vääristyneen kuvan päihteiden vaarallisuudesta. Nuoren tarve kapinoida ja ottaa irtiottoja vanhemmistaan ja aikuisista ei ikävä kyllä aina aja nuorta oikeisiin ja järkeviin päätöksiin ja valintoihin. Nuoruuteen liittyviä rajojen kokeiluja ovat uhmakkuus, käytöstapojen laiminlyönti ja aikuisten normien vastustaminen, joka näkyy muun muassa tupakka- ja alkoholi- kokeiluina. (Cacciatore 2007, 165, 167.)

Yhtenä esimerkkinä voisi mainita gamman. Se on hajuton ja mauton neste, jota saa Euroopassa tilattua lehtien ilmoituksista. Gamma on suurina annoksina erittäin haitallinen ja vaarallinen aine. Gamma on vielä suhteellisen uusi tuttavuus Suomessa verrattuna

perinteisiin huumausaineisiin, kuten kannabis, amfetamiini tai esimerkiksi rauhoittavat lääkkeet. Sitä voisi sanoa helpoksi nauttia, koska se ei maistu miltään ja se juodaan samoin kuin esimerkiksi alkoholi. Iltalehti uutisoi 14.08.2011 nuorten hengenvaarallisista myrkytyksistä heidän nautittuaan kyseistä ainetta. Nuoret eivät olleet osanneet annostella tätä uutta ainetta oikein ja kuten yleistä, aineen vahvuutta ei tiedetty ennen sen nauttimista. Aineen nauttiminen oli vaatinut tuolloin yhden nuoren hengen ja kolme oli joutunut sairaalaan hengenvaarallisen myrkytyksen vuoksi eri puolilla Suomea.

Käytimme tätä gamma-esimerkkiä sen vuoksi, että osalla seitsemäsluokkalaisia tuntui olevan huoleton suhtautuminen juomiseen sekä päihteisiin. Havaitimme kysymyksistä ja luokkatilanteen havaintojen pohjalta, että jotkut oppilaat ovat jo todennäköisesti kokeilleet alkoholia. Ajat ovat muuttuneet päihteiden saatavuuden, niihin kohdistuvien asenteiden sekä uusien ilmestyvien ns. muuntohuumeiden osalta paljon yhden vuosikymmenen aikana. Rikolliset ovat jatkuvasti askeleen lainsäädäntöä ja poliisia edellä. Uusia huumaavia aineita kehitellään ja tuotetaan ammattirikollisten toimesta nopeammin, kuin virkamiehet ehtivät niitä säätää laittomiksi. Kukaan ei tiedä, miten uusi aine vaikuttaa yksilöön heti tai pidemmän ajan kuluessa.

Havaitimme, että nuoret, joilla oli tunnin alussa asenteellisempi suhtautumien meihin ja työhömmee, muuttivat käytöstään usein avoimemmaksi tunnin edetessä. Osa hiljeni täysin ja osa kiinnostui kysymään lisää. Propaganda ei ole välttämättä paras tapa tehdä ehkäisevää päihdetyötä (Soikkeli 2002, 58), mutta pieni herätys voi olla joskus paikallaan, kun vastassa on mielestään kaiken osaava kolmetoistavuotias nuori.

6.1 Kysymysten jaottelu

Kysymyksiä oli yhteensä 84 kappaletta, joka oli vähemmän kuin olisimme toivoneet. Luokkatilanteissa saimme kuitenkin paljon lisäkysymyksiä, mikä taas nosti kysymysten määrän melkein samalle tasolle kuin viidesluokkalaisilla. Jokaisessa luokassa oli muutama nuori, joka oli jo omasta mielestään perillä asioista eikä tarvinnut sen enempää lisätietoa päihteistä tai mistään muustakaan niihin liittyvistä asioista. Kohderyhmiemme ikäjakauma on kriittinen, sillä murrosiässä ihmiselle tapahtuu paljon kehitystä omassa kehossaan ja ajattelussaan (Mannerheimin lastensuojeliitto 2009). Monet nuoret tarvit-

sevat aikuisten tukea vielä pitkälle yli kahdeksantoista ikävuoden, vaikka he eivät sitä itse tiedostakaan.

6.2 Päähteet yleisesti

Tässä kategoriassa oli kysymyksiä päihteiden vaikutuksista omaan kehoon ja mieleen. Kysymyksistä ja luokissa käytyjen keskustelujen pohjalta voimme todeta, että päihteiden vaikutus ihmiseen sekä päihdyttävässä mielessä että negatiivisen fyysisen ja psyykkisen vaikutuksen muodossa kiinnosti seitsemäsluokkalaisia. HavaitSIMME, että erilaiset päihteet ja päihtyminen oli tälle ikäryhmälle kiinnostava aihe. Tämän kategorian kysymyksiin vastatessamme meiltä kysyttiin luokkatilanteissa eniten lisäkysymyksiä.

Nuorilla herää usein tässä iässä kiinnostus päihtymiseen ja erilaisiin kokeiluihin. He ovat saattaneet kuulla juttuja ystäviltään tai nähneet muutaman vuoden itseään vanhempien kavereidensa kokeilevan päihteitä. Nuorelle on erittäin tärkeää, kuinka muut häneen suhtautuvat. Harva nuori haluaa leimaantua kavერიensa keskuudessa ongelmakäyttäjäksi. Lisäksi päihteet ovat kuitenkin vaarallisia, ja nuoret tietävät sen. Siksi niiden kokeilu tai halu kokeiluun voi myös pelottaa nuorta, jonka ystäväpiirissä kokeilut ovat saattaneet jo alkaa tai niitä on suunniteltu.

Nuorille voi kertoa rehellisesti suurentelematta ja maltillisesti seuraamuksista ja siitä, mihin päihteiden käyttö voi pahimmillaan johtaa. Tämä saattaa vahvistaa nuoren omaa valintaa ja sen mahdollisuutta positiivisessa mielessä. Monet kysyivät, miksi päihteitä on olemassa ja miksi niitä käytetään. Tämä voisikin olla hyvä ikäryhmä poliisin ehkäisevälle projektityölle. Lisäksi poliisi voisi antaa oman osansa syrjäytymistä ehkäisevässä työssä nuorten parissa, sillä 12–15 vuotta on monella tapaa kriittinen ikä ja tälle ikäryhmälle ei voi antaa liikaa tukea ja tietoa asioista, jotka voivat vahvistaa heidän itsetuntoaan ja päihdetietouttaan. Kaikki nuoret eivät saa parasta mahdollista mallia kotoaan. Tämä aukko jää meille ammattilaisille täytettäväksi tai ainakin sitä pitäisi pyrkiä aktiivisesti täyttämään. Pahimmillaan nuorilla voi olla vanhemmat, jotka ovat itse eriateisten päihdeongelmien vuoksi kyvyttömiä antamaan tervettä mallia päihteiden käytöstä. Näissä tapauksissa nuorilla on jo huonot lähtökohdat saada puolueetonta tietoa päihteistä ja siitä, mikä on normaalia elämää.

Tutkimustyötämme olisi ollut mielenkiintoista laajentaa muihinkin kouluihin esimerkiksi pääkaupunkiseudulle, jolloin olisimme päässeet vertailemaan pääkaupunkiseudun koulua tämän koulun kanssa. Mielenkiintoista olisi ollut, kuinka suuria eroavaisuuksia olisimme löytäneet tai olleet löytämättä. Kysymysten perusteella ja käytyjen keskustelujenkin pohjalta uskomme, että kohderyhmämme luokissa ei ole suurta huolestumisen aihetta päihteiden osalta. Jokainen nuori saa halutessaan hankittua itselleen alkoholia. Tämän koulun seitsemäsluokkalaisista ei välittynyt kysymysten perusteella pekoa runsaasta päihteiden käytöstä tai suuresta kiinnostuksesta niitä kohtaan. Tämän koulun seitsemäsluokkalaiset olivat päihteistä juuri sen verran kiinnostuneita, kuin seitsemäsluokkalaisten voi olettaa olevan kiinnostuneita asiasta.

6.3 Tupakka

Tupakkaan liittyviä kysymyksiä oli seitsemäsluokkalaisilla vähiten. Tämä aihe herätti selvästi vähiten keskustelua sekä lisäkysymyksiä luokkatilanteissa. Päätelimme, että tupakointi ja tupakkaan liittyvät ilmiöt ovat tämän ikäisille jo tuttuja, ja tämän vuoksi aihe ei enää ole niin mielenkiintoinen. Oli erittäin positiivista havaita, että valtaosa seitsemäsluokkalaisista piti tupakointia ja tupakkaa epämiellyttävänä asiana, eikä se automaattisesti tarkoittanut nuorille riittä matkalla aikuisuuteen.

Pohdimme tupakan ja tupakkatuotteiden huonoa menestystä nuorten parissa ja tulimme siihen lopputulokseen, että tupakanvastainen kampanjointi sekä nuorten valistuneisuus on tuottanut tulosta. Tupakkatuotteiden saanti on tehty vaikeammaksi eikä tupakointia saa harrastaa enää niin avoimesti kuin omassa nuoruudessamme sai. Silloin poltettiin oikeastaan joka paikassa ja tupakointi oli huomattavasti yleisempää eikä siinä ollut mitään ihmeellistä, jos joku tupakoi linja-autossa tai työpaikallaan työhuoneessansa. Lisäksi tupakointi on taloudellisesti erittäin kuormittavaa kalleutensa vuoksi. Kysymyksiä tulkittaessa ja luokkatilanteista sai vaikutelman, että nuorilla on rationaalisempi sekä kielteisempi suhde tupakointiin kuin omassa nuoruudessamme. Tutkimusten valossa tupakointi onkin vähentymässä koko ajan sekä nuorten että vanhempien ihmisten piirissä (Terveyden- ja hyvinvointilaitoksen tutkimusraportti 2016).

Uudet sähkötupakat olivat löytäneet tiensä nuorten tietoisuuteen, ja muutamalla nuorella olikin kokemuksia sähkötupakasta. Keskustelimme luokassa asiasta ja kerroimme, ettei

sähkötupakasta ole vielä olemassa luotettavaa tutkimustietoa ja siksi asiaan ei voi antaa varmoja vastauksia. Toimme esille, ettei vieraiden kaasujen hengittäminen keuhkoihin kuitenkaan lähtökohtaisesti vaikuta järkevimmälle tavalle toimia, mikäli haluaa pysyä terveenä. Sähkötupakka ei noussut isoksi ilmiöksi, ja emme usko sen juuri nyt muodostuvan ongelmaksi kotona tai koulussa. Tupakoinnin vaaroista ja haitoista kannattaa puhua nuorille ja kampanjointia jatkaa, sillä tupakoinnin haitat maksavat yhteiskunnalle paljon, noin 1,5 miljardia euroa vuosittain (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitoksen tutkimusraportti 2016). On huomioitava, että tänä päivänä ihmiset ovat yhä enemmän tupakointia vastaan ja tupakoinnin haitoista ollaan yhä paremmin tietoisia. Nähtäväksi jää, onnistuuko tavoite savuttomasta Suomesta vielä jonain päivänä.

Seitsemäsluokkalaisilla oli kysymysten sekä luokkatilanteen havainnoinnin perusteella jonkin verran kokemuksia tupakoinnista. On vaikeaa sanoa, kuinka moni on kokeillut tai polttaa säännöllisemmin tupakkaa, mutta monen kaveripiirissä on joku, joka polttaa tai on kokeillut tupakkaa. Suurimman osan vallitseva mielipide oli kuitenkin, ettei tupakointia ymmärretty ja tupakointia pidettiin lähinnä vastenmielisenä ja huonona tapana. Yhdessä luokassa suhtauduttiin avoimen paheksuvasti muutamia tupakkaa ilmeisesti kokeilleita luokkakavereita kohtaan. Se, että nuoret itsekkin tuomitsevat tupakoinnin ja että he suhtautuvat siihen avoimen kielteisesti, voi osaltaan kannustaa nuoria olemaan aloittamatta tupakointia. Havaintomme tukevat yleistä trendiä, joka on, että yhä harvempi nuori aloittaa tupakoinnin. Seitsemäsluokkalaisten joukossa on varmasti oppilaita, jotka polttavat tai kokeilevat tupakkaa. Kuitenkin suurin osa oppilaista on avoimen torjuvia tupakkaa kohtaan. Tupakoinnista puhumista kannattaa kuitenkin jatkaa ja tuoda aiheesta esille faktapohjaista tietoa sekä antaa koululaisten itsensä valistaa toisiaan tupakan vaaroista.

6.4 Alkoholi

Toiseksi suurin kategoria eli alkoholi oli aiheena monelle seitsemäsluokkalaiselle jollain tavalla tuttu. Kysymykset käsittelivät usein sitä, mikä on normaalia juomista ja mitä voi seurata, jos juo liikaa. Tästä kategoriasta oli helpompi kertoa nuorille esimerkkejä, sillä meilläkin on omakohtaisia kokemuksia alkoholinkäytöstä. Tähän liittyen nuorilla oli paljon kysymyksiä. Nuoria kiinnosti yllättävän paljon, mitä mieltä aikuiset ovat alkoholin käytöstä. Kotona ja koulussa nuoret eivät koe usein luontevaksi kysyä siitä. Omat

vanhemmat voivat tuntua liian läheisiltä ja opettajalta kysyessä voi ajatella opettajan tekevän asiasta johtopäätöksiä. Meiltä oli helppo kysyä alkoholista ja sen käytöstä, sillä olimme ulkopuolisia ja juuri sitä varten tulleet koululle. Suurin osa eriaisteisista päihde-ongelmista yhteiskunnassamme johtuu alkoholinkäytöstä. Saimme jonkin verran kysymyksiä liittyen omien vanhempien alkoholinkulutukseen. Saimme onneksi nuoret keskustelemaan tästä aiheesta monipuolisesti ja avoimesti, mikä oli hedelmällistä myös työemme kannalta. Luokkatilanteissa syntyi paljon lisäkysymyksiä, ja olimme etukäteen miettineet myös alkoholinkulutukseen liittyviä asioita ja valmistautuneet vastaamaan lisäkysymyksiin. Kysymyksistä tai luokkatilanteesta ei herännyt suurta huolta seitsemäsluokkalaisten alkoholin käytöstä. Suurin huoli liittyy seitsemäsluokkalaisten kotona aikuisten käyttämään alkoholiin ja vanhempien suhteeseen alkoholiin.

6.5 Huumausaineet

Kolmanneksi eniten kysymyksiä saimme huumausaineista ja niihin liittyvistä ilmiöistä. Tämä aihepiiri oli myös sellainen, mikä herätti luokissa runsaasti keskustelua, ja nuoria tuntuivat pelottavan huumausaineisiin liittyvät asiat. Nuoret kokivat huumausaineiden ongelmakäyttäjät epämiellyttäväiksi, pelottaviksi ja arvaamattomiksi. On erittäin todennäköistä, että suurin osa seitsemäsluokkalaisista ei ole ollut missään tekemisissä huumausaineiden käyttäjien kanssa. Huumeisiin liitetään yleisessä keskustelussa ja tiedotusvälineissä niin paljon pahaa sekä kärsimystä, että on luonnollista että nuoret kokevat huumausaineet pelottavana asiana. Lääkkeisiin liittyen seitsemäsluokkalaisilla oli yksi kysymys ja sekin liittyi ADHD- lääkkeen väärinkäyttöön. Olimme hieman yllättyneitä siitä, ettei lääkkeistä ollut enempää kysymyksiä. Ilmeisesti tässä koulussa ei alkoholin tai lääkkeiden käyttö, tai niiden sekakäyttö ole ilmiönä sellainen, joka olisi jollain tapaa ajankohtainen, kiinnostaisi tai mietityttäisi seitsemäsluokkalaisia tai sitä esiintyisi heidän ystäväpiirissään.

Huumausaineisiin liittyen kerroimme, mitä eri huumausaineet sisältävät ja mihin niiden päihdyttävä vaikutus perustuu. Vältimme tuomasta asioita pelottavalla tavalla esille ja pitäydyimme faktatiedossa. Emme usko pelottelulla olevan toivottua tulosta ja vaikutusta nuorissa, joilla on kaikki tieto olemassa taskussaan olevassa älypuhelimessa tai kotona tietokoneessa. Kävimme erilaisia tosielämän tilanteita läpi ja kerroimme esimerkein ikävistä tilanteista, joita jo ensi kertaa huumausaineita kokeillessa voi kohdata. Pu-

huimme myös siitä, kuinka ei voi tietää, mitä aineet milloinkin sisältävät. Puhuimme yksilöllisistä eroista. Joku tulee humalaan helpommin kuin toinen. Sama pätee muihinkin päihteisiin ja huumausaineisiin. Sama annos päihdettä voi olla toiselle vaarallisempaa kuin toiselle.

Yllätyimme myös siitä, että riippuvuuteen liittyviä kysymyksiä ei ollut kuin yksi. Tulkitsimme, että huumausaineet eivät näyttäyty suuressa roolissa tämän koulun seitsemäsluokkalaisten elämässä.

Kävimme luokkatilanteessa huumausaineista johtuvia seuraamuksia sekä niiden vaikutuksia ihmisiin yksilö- sekä yhteiskuntatasolla kattavasti läpi, sillä ikäryhmänä yläkoulu on sopiva ikä aloittaa päihteistä puhuminen laajemmin kuin viidesluokkalaisten kanssa. Muistamme omasta nuoruudestammekin, miten jotkut ystävämme pitivät kannabista vaarattomana ja kuinka he kokivat hienona sen, että siitä ei edes tule krapulaa. Lähes kaikille seitsemäsluokkalaisille tuli yllätyksenä, että kannabis voi laukaista psykoosin jo kertakokeilusta. Kerrottiin, että se on harvinaista, mutta jokaisen kannattaa miettiä, kannattaako ottaa asiassa riski. Kukaan meistä ei voi tietää, millä tavoin elimistö reagoi erilaisiin vieraisiin aineisiin. Kerroimme nuorille, kuten Irti huumeista ry:n internetsivuillakin kerrotaan, että huumausaineiden kohdalla luetellut vaikutukset ovat puhtaan aineen yleisimpiä vaikutuksia käyttäjälle. Vaikutukset riippuvat käyttäjän käyttöhistoriasta, sen hetkisestä mielentilasta ja seurasta sekä siitä, käytetäänkö ainetta yhdessä muiden päihteiden kanssa. Aineisiin mahdollisesti lisätyt vierasaineet tai muut päihdyttävät aineet muuttavat vaikutustapaa (Irti huumeista ry 2016). Lisäksi henkilön omat käytössä olevat lääkkeet voivat reagoida yhdessä huumausaineen kanssa haitallisesti.

Huumausaineet kiinnostivat seitsemäsluokkalaista, vaikka ennakkoon kysymyksiä huumausaineista tulikin melko vähän. Luokkatilanteessa huumausaineista tuli kuitenkin runsaasti lisäkysymyksiä ja kiinnostus aiheeseen oli runsasta. Emme kuitenkaan havainneet mitään tavallisuudesta poikkeavaa tai huolestuttavaa piirrettä tai toistuvaa teemaa kysymyksissä, josta olisi voinut päätellä tämän aiheen olevan huolestuttavan ajan-kohtainen seitsemäsluokkalaisten elämässä.

6.6 Kysymysten analysointi

Toimimme luokkajaon suhteen samalla tavalla kuten viidesluokkalaistenkin kanssa. Yksi ryhmä vastaa yhtä luokkaa ja ryhmiä oli tässäkin tapauksessa 3 kappaletta.

Yhteensä kysymyksiä saimme seitsemäsluokkalaisilta 84 kappaletta. Ryhmästä 3 saimme eniten kysymyksiä. Toiseksi eniten kysymyksiä saimme ryhmästä 1. Vähiten kysymyksiä saimme ryhmältä 2. Yleisesti päihteisiin liittyviä kysymyksiä oli 53 kappaletta. Ryhmästä 3 saimme enemmän kysymyksiä päihteisiin liittyen kuin ryhmistä 1 ja 2. Huumeista saimme yhteensä 13 kysymystä. Eniten kaikista ryhmistä saimme kysymyksiä yleisesti päihteisiin liittyen.

Toiseksi eniten kysymyksiä saimme alkoholista. Ryhmästä 1 saimme eniten alkoholiin liittyviä kysymyksiä. Toiseksi eniten ryhmästä 3 ja vähiten ryhmästä 2.

Vähiten kysymyksiä saimme tupakkaan liittyen. Ryhmästä 1 saimme kaksi kysymystä tupakasta ja ryhmästä 2 saimme yhden kysymyksen. Ryhmästä 3 emme saaneet lainkaan tupakkaan liittyviä kysymyksiä, vaikka tästä ryhmästä saimme toiseksi eniten kysymyksiä yhteensä.

Päihneiden vaikutukset kiinnostivat kaikkien ryhmien oppilaita tasaisesti. Ryhmää 3 kiinnosti eniten kaikista ryhmistä, miksi päihteitä ylipäätään on olemassa. Ryhmästä 2 emme saaneet yhtään tähän aiheeseen liittyvää kysymystä. Ryhmässä 1 oli muutama kysymys päihneiden olemassaolosta.

Alaikäiset ja päihteet kiinnostivat ryhmää 1 enemmän kuin ryhmiä 2 ja 3. Ryhmää 1 kiinnosti eniten, miten päihteet vaikuttavat. Riippuvuuteen liittyviä kysymyksiä saimme yhden ryhmästä 2.

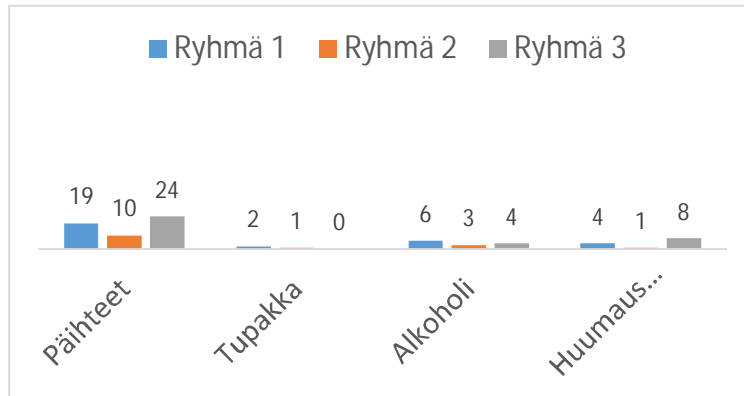
Yhteiskunnalliset vaikutukset kiinnostivat eniten ryhmää 1. Ryhmästä 1 saimme kaksi kysymystä ja ryhmästä 3 saimme yhden kysymyksen tähän aiheeseen liittyen. Kysymykset herättivät keskustelua kaikkien ryhmien kanssa luokkatilanteessa. Osassa luokkia oli epävarmuutta liittyen sosiaaliviranomaisten suhtautumiseen, jos he saavat kuulla nuoren päihneiden käytöstä. Lisäksi kysyttiin, miten poliisi toimii päihdyneiden nuorten kanssa.

Perheen sisäiseen päihteiden käyttöön saimme yhden kysymyksen ryhmästä 2. Ryhmästä 3 saimme yhden kysymyksen, jossa kysyjä oli huolissaan kaverinsa päihteiden käytöstä.

Kuolemaan ja hengenvaaraan liittyviä kysymyksiä saimme ryhmästä 1 kolme kysymystä, ryhmästä 2 kaksi kysymystä ja ryhmästä 3 saimme neljä kysymystä. Luokkatilanteessa kerroimme nuorille, että huonossa kunnossa olevaa kaveria ei saa jättää yksin. Kysyttäessä seitsemäsluokkalaisilta lähes jokainen toivoi, että kaveri auttaisi, mikäli itselle sattuisi vahinko esimerkiksi alkoholia kokeiltaessa. Nuoret kokoontuvat usein ulos, kun kokeilevat ensi kertoja alkoholia ja tällöin on pidettävä huoli ystäväistä. Ketään ei voi jättää ”puun alle nukkumaan”. Vaikka kaveri suuttuisi siitä, että vanhemmat saavat tietää kokeilusta, niin ainakin hän on hengissä ja saa apua.

Saimme kaikilta ryhmiltä yhteensä neljä henkilökohtaista kysymystä. Luokkatilanteessa meiltä pyydettiin omakohtaisiin kokemuksiin liittyviä vastauksia. Oppilaita selvästi kiinnosti kuulla meidän omia kokemuksiamme päihteistä. Kerroimme lyhyesti, että saamme juoda pullollisen olutta saunan jälkeen tai lasillisen viiniä ruoan kanssa, ja se on aivan hyväksyttävää, koska olemme aikuisia ja pitäydymme kohtuudessa alkoholin suhteen. Toimme esille, että kokemukset huumausaineista ja päihteisiin liittyvistä ilmiöistä ovat tulleet vuosien työkokemuksen ja koulutuksen kautta sekä omassa nuoruudessa koetuista tapahtumista omassa ystäväpiirissä. Tässä yhteydessä puhuimme riippuvuuksista ja toimme esille, että kaikki päihteet tai riippuvuudet ovat pahaksi ja ongelma henkilölle, mikäli ne tuovat mihin tahansa elämän osa-alueeseen negatiivisia vaikutuksia. Jos huomaa, että jokin asia, mitä toistuvasti tekee, haittaa muuta elämää, kannattaa miettiä, onko kyse riippuvuudesta ja onko se hyväksi omalle elämälle. Mielestämme asioista pitää ja saa puhua oikeilla nimillä ja totuudenmukaisesti. Asioita ei saa romantisoida tai paisutella, mikäli halutaan luoda luottamusta sekä aitoa vaikuttamista aikuisten ja nuorten välille.

Päihteiden alkuperään liittyviä kysymyksiä saimme vain ryhmältä 3, heiltä saimme aiheeseen liittyen kolme kysymystä. Alla olevassa kuviossa on kuvattu kysymysten jakautumista aiheittain.

Kuvio 2. Seitsemäsluokkalaisten kysymysten jakautuminen aiheittain.

6.7 Luokkien kysymysten ristiinanalysointi

Olimme saaneet materiaalin kasaan ja kysymyksiin vastaamiseen tarkoitetut tunnit oli pidetty. Meille alkoi muodostua kuva eroista luokkien välillä heti luokkavierailujen jälkeen. Osa havainnoistamme oli sellaisia, joita olimme osanneet odottaa, ja osan poissaolo oli yllättävää, kuten lääkkeiden väärinkäytön ja imppaamisen puuttuminen kysymysten joukosta kokonaan. Yllättävää oli myös kannabikseen liittyvien kysymysten vähyys. Cannabis on usein nuoren ensimmäiseksi kokeilema huumausaine. (Lönnqvist, Heikkinen, Marttunen & Partonen 2007, 468–470.)

Varsinaista vertailua toteutimme niin, että laskimme kaikki kysymykset yhteen, minkä jälkeen jaoimme ne omiin kategorioihinsa. Tämän jälkeen teimme vertailua eri kategorioiden välillä, jonka jälkeen analysoimme eroja ja luimme muistiinpanojamme luokkatilanteista analysoimme tueksi. Kokonaiskuva syntyi näin melko helposti ja luotettavasti. Yhteenvedossa tai yksittäisissä luokkien analyysissä ei tullut vastaan yllätyksiä ja pohdimme, että olisi ollut mielenkiintoista tehdä vastaava tutkimus isommalle ryhmälle, esimerkiksi kahden koulun kaikille ikäryhmille kokonaisuudessaan. Se olisi antanut enemmän tietoa, materiaalia ja erittäin mielenkiintoista tutkittavaa, etenkin jos tutkimus toteutettaisiin kahden erilaisen ja eri alueen kouluille vaikkapa kahdessa eri kaupungissa. Tähän työhön kysymysten määrä oli sopiva, sillä emme olleet aikaisemmin tehneet

vastaavaa tutkimusta. Tällä kokemuksella tuntuu siltä, että voisimme toteuttaa laajemman tutkimuksen.

6.8 Kaikkien kysymysten vertailevaa analyysia

Tätä vertailua varten jaoin luokat ryhmiin siten, että meillä oli viidesluokkalaisten ryhmät 1, 2 ja 3, sekä seitsemäsluokkalaisten ryhmät 1,2, ja 3.

Saimme kysymyksiä kaikilta ryhmiltä yhteensä 190 kappaletta, mikä oli hieman alle tavoitteemme mutta kuitenkin ihan riittävästi saadaksemme analyysiimme tarvittavaa tietoa. Otanta oli loppujen lopuksi erittäin sopiva, sillä kysymysten analysointi oli hidasta ja mahdollisuuksia tulkita kysymyksiä oli yllättävän paljon. Tutkimuksen teoriatausta on yleensä antanut tutkimuksen lukijalle selkeän kuvan siitä, mitkä ovat tutkimuksen keskeiset käsitteet ja millaisia tutkimustuloksia aihepiiristä on saatu (Metsämuuronen 2006, 38). Tuloksia analysoitaessa teoriataustan tutkimisesta oli meille paljon hyötyä ja se auttoi pitämään tuloksia ajatellen suuntaviivat selkeinä.

Päihteistä oli kysymyksiä yhteensä kaikilta ryhmiltä 98 kappaletta. Tässä ryhmässä ovat mukana myös ne kysymykset, joita koululaiset kysyivät lisäkysymyksinä. Tutkijat lisäsivät kysymyksiä omien havaintojensa perusteella kirjaamalla kysymyksiä, joilla oli mielestämme merkitystä tutkimuksen näkökulmasta.

Ryhmien kysymysten välisiä eroja päihteisiin liittyen oli helppoa havaita. Viidesluokkalaisten kysymykset päihteisiin liittyen olivat enemmän yleisiä ja kysymyksiä, joissa yritettiin käsittää, miksi päihteitä on olemassa. Näiden ryhmien kaikkia oppilaita tuntui askarruttavan päihteiden olemassaolon motiivi ja he tuntuivat hakevan lisää syitä päihteiden olemassaololle.

Seitsemäsluokkalaist oppilaat taas olivat jo tietoisempia päihteistä, ja osalle tämän ikäisistä oppilaista päihteet olivat jo näyttäytyneet heidän elämässään. Päihteiden olemassaolo oli heille arkisempaa ja tutumpaa, mutta silti monen mielessä oli edelleen moraalinen kysymys niiden olemassa olemisen järjettömyydestä. Miksi ihmiset oikeastaan haluavat päihtyä tai käyttää päihteitä?

Päihteet olivat joka tapauksessa molempien ryhmien monille kysyjille enemmän tai vähemmän vieras ja eikä vielä kovinkaan ajankohtainen aihe. Eniten molemmista ryhmistä saimme kysymyksiä päihteiden subjektiivisista vaikutuksista nuoreen. Niitä saimme yhteensä 98 kappaletta. Päihteiden vaikutukset kiinnostivat nuoria todella, sillä se oli suurin kysymysten ryhmä. Päihteiden olemassa oleminen kiinnosti toiseksi eniten, sillä 32 nuorta kysyi tavalla tai toisella päihteiden olemassaoloon liittyviä asioita. Usein kysymyksissä näkyi moraalinen näkökulma. Suurimman osa näistä kysymyksistä saimme viidesluokkalaisilta. Seitsemäsluokkalaisilla nuorilla oli tietoa päihteiden olemassaolosta ja siitä, että niitä on käytetty ja käytetään edelleen esimerkiksi lääketeollisuudessa.

Objektiiviset vaikutukset nuoreen -osa-alueesta saimme yhteensä 29 kysymystä, ja suurin osa niistä oli seitsemäsluokkalaisilta. Nuoria kiinnosti, mitä yhteiskunta ja viranomaiset tekevät tavatessaan nuoria päihtyneenä. Seitsemäsluokkalaisilla oli ajatuksia seuraamuksista, mitä nuorelle voi tapahtua, mikäli hänellä on päihteiden kanssa ongelmia. Viidesluokkalaiset nuoret olivat kiinnostuneita ulkopuolisten ihmisten, esimerkiksi viranomaisten, suhtautumisesta päihteisiin yleisesti ottaen. Päihteiden vaikutus ja etenkin niiden päihdyttävä vaikutus kiinnosti 14 nuorta ja suurimman osan näistä kysymyksistä saimme seitsemäsluokkalaisilta nuorilta. Seitsemäsluokkalaisten ryhmässä havaitsimme positiivista asennetta alkoholin kokeiluja kohtaan. Kysymyksistä ja lisäkysymyksistä päätellen osa nuorista on saattanut maistaa tai kokeilla alkoholia. Seitsemäsluokkalaisten tunnilla havaitsimme muutaman oppilaan haisevan tupakalle. Seitsemäsluokkalaisten nuorien kohdalla päihdekokeilut ovat selvästi ajankohtaisempia kuin viidesluokkalaisten oppilaiden keskuudessa. Tämä ei ole tavatonta ja osa on voinut seurata vanhempien kavereidensa kokeiluja. Kaikesta huolimatta emme näe, että näiden luokkien oppilailla olisi niin mittavaa ja huolestuttavaa kiinnostusta päihteisiin, että olisi syytä ryhtyä vankempiin tukitoimiin ja toimenpiteisiin. Kyseessä on hyvin yleinen ilmiö.

Luokkatilanteessa on tarpeellista tehdä kattavasti havaintoja. Joka päiväisessä opetuksessa on hyvä, että nuorten kanssa työskentelevät ammattilaiset tunnistavat indikaatiot, jotka kertovat päihteiden käytöstä.

Dahl ja Hirschovits kertovat kirjassaan Tästä on kyse – tietoa päihteistä, että:

”Nuoren ulkoiset muutokset ja fyysiset oireet voivat olla merkki päihteidenkäytöstä. Muutokset sosiaalisessa käyttäytymisessä, esimerkiksi aggressiivisuus, hermostuneisuus, mielialojen ailahtelu, poikkeava puheliaisuus, kikattelu sekä poikkeava sisäänpäin kääntyneisyys ja syrjään vetäytyminen saattavat johtua päihteiden käytöstä. Nuorella voi esiintyä unirytmien muutoksia, kuten yliväsymystä tai vähäistä unen tarvetta.” (Dahl & Hirschovits 2002, 282.)

Päihteiden käytön indikaatiot voivat olla vaikeasti havaitavissa, koska monet päihteiden käytöstä kertovat tunnistettavat merkit tai oireet kuuluvat nuoresta ja yksilöstä riippuen nuoruuteen sekäkehitysprosessiin joka tähtää aikuistumiseen.

Kylmänen kertoo kirjassaan *Kun kaikki muutkin... Nuorten ehkäisevä päihdetyö*, että:

”Päihteiden käytöstä voi kertoa pitkäaikainen häiriökäyttäytyminen, kielteinen suhtautuminen koulunkäyntiin sekä varhaiset päihdekokeilut ja poikkeuksellisen voimakas nuoruuteen liittyvä kapinointi. Joillakin nuorilla voi olla ikätovereittaan vahvempi alttius päihteidenkäyttöön sekä erityinen herkkyys päihteiden vaikutuksille.” (Kylmänen 2005, 15.)

Meidän nuorten kanssa töitä tekevien sekä tietenkin myös nuoren vanhemman on hyvä tietää, tiedostaa ja ymmärtää, että nuoren häiriökäyttäytyminen saattaa johtua muista tekijöistä kuin päihteistä ja niiden käyttämisestä.

Kaarniemi ja Teurajärvi ovat kirjoittaneet opinnäytetyössään *Ehkäisevä päihdetyö alakoulussa, nuoren peloista liittyen päihteidenkäytöstään kertomiseen seuraavasti*:

”Nuoret eivät usein halua tunnustaa päihteidenkäyttöä rangaistuksien pelossa. Mitä nuoremmista on kyse, sitä suurempi pelko on. Avoimella ja rehellisellä keskustelulla voidaan saada aikaan luottamussuhde, jolloin nuori tai lapsi voi myöntää päihteidenkäytön. Avoimen ilmapiirin luominen on tärkeää, sillä syyttäminen ei tilanteessa auta (Kaarniemi, Teurajärvi 2009).

Alaikäiset ja päihteet -osa-alueesta saimme yhteensä 16 kysymystä. Nämä kysymykset jakautuivat tasaisesti molempien luokkien ja kaikkien ryhmien välille. Viidesluokkalaisen muutamassa ryhmässä oli liikunnasta kiinnostuneita nuoria, ja heitä kiinnosti erityisesti päihteiden vaikutus suorituksiin ja osaa kiinnosti päihteiden vaikutus ulkoisiin tekijöihin, kuten ulkonäköön.

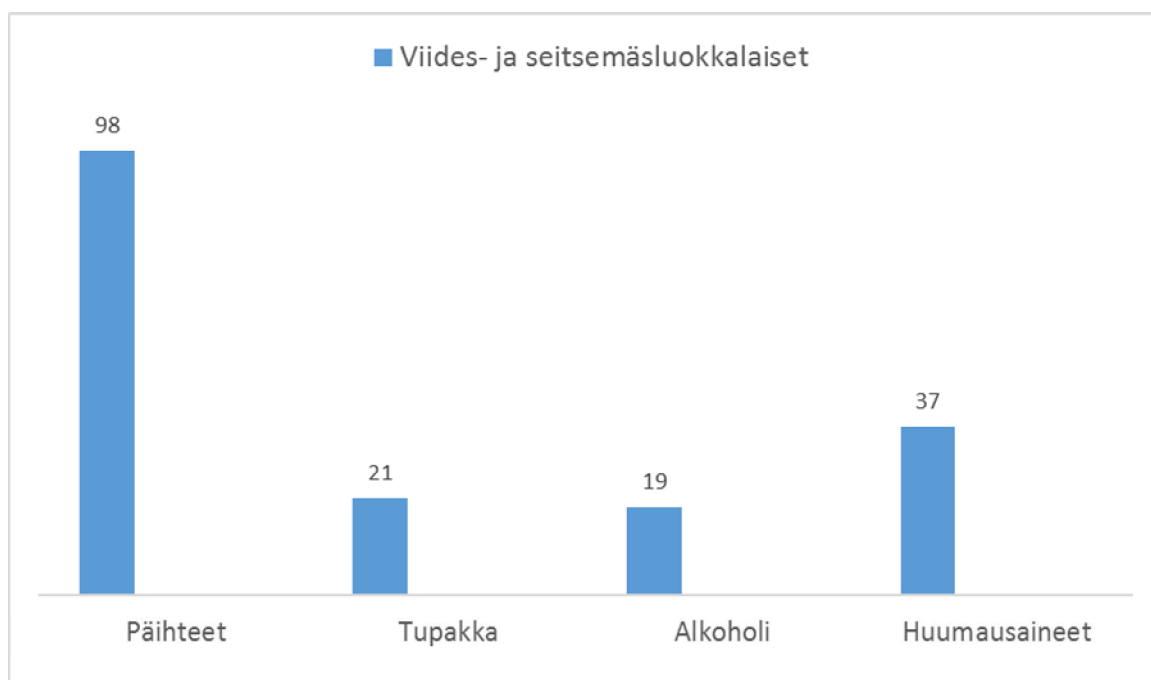
Kuolemaan ja hengenvaaraan liittyviä kysymyksiä saimme yhteensä 17 kappaletta, ja suurin osa tuli viidesluokkalaisten ryhmistä. Kysymyksiä oli tässä aihepiirissä laidasta laitaan, suurin oli ehkä ”Kuinka nopeasti kuolee, jos polttaa joka päivä 7 tupakkaa?”.

Molemmista luokista oli jokaisesta ryhmästä muutama nuori, jotka kysyivät suoraan meidän henkilökohtaisista kokemuksista. Näitä havaintoja tuli myös luokkatilanteissa. Nuoret lähestyivät kysymyksillään meitä avoimemmin niissä luokissa, joissa opettaja ei ollut paikalla.

Riippuvuuteen liittyviä kysymyksiä saimme 10 kappaletta. Nämä olivat kaikki viidesluokkalaisten ryhmistä. Tämä havainto yllätti tutkijat, sillä olisi voinut kuvitella, että kaikista luokista ja ryhmistä olisimme saaneet enemmän riippuvuuteen liittyviä kysymyksiä. Havaitsimme, että aloittaessamme keskustelun nuorten kanssa riippuvuuksista, se oli heille usein melko vieras käsite. Ottaessamme esimerkiksi peli- tai älypuhelinriippuvuuden, nuoret ymmärsivät esimerkin kautta, millaisesta asiasta riippuvuuksissa on kysymys.

Perheen ja läheisten päihteiden käyttöön liittyviä kysymyksiä saimme 4 kappaletta. Näiden luokkien ja ryhmien lähipiirissä ei ole määrällisesti paljon ongelmia päihteiden kanssa. Silti jo muutaman oppilaan kysymyksistä voi päätellä, että aihe on ajankohtainen heidän elämässään. Kenenkään nuoren tai lapsen ei pitäisi joutua katsomaan omien kotona olevien aikuisten päihteiden käyttöä. Lapsen ja nuoren tulee saada elää kodissa, jossa on huolehtiva, selvä tai alkoholia vain kohtuudella käyttävä aikuinen.

Alla olevassa kuviossa on jaettu aiheittain molempien luokkien kysymykset. Eniten kysymyksiä tuli päihteistä.

Kuvio 3. Kaikkien kysymysten jaottelu aiheittain.

7 MENETELMÄN TUOTTEISTAMINEN

Tulevaisuudessa aiomme pohtia tämän menetelmän tuotteistamista ja sen mahdollista jatkojalostamista toimivaksi päihdekasvatus-, tiedonsaanti- sekä ehkäisevässä työssä käytettäväksi tuotteeksi. Tuotteesta on tarkoitus tehdä VK Avo- ja tukipalvelut Oy:lle myytävä tuote, jota voidaan käyttää kattavasti esimerkiksi kokonaisen kunnan koulujen läpikäymiseen menetelmän avulla. Näin voitaisiin koostaa ja saada tietoa kokonaisen kunnan lasten ja nuorten tilanteesta päihteiden osalta. Menetelmän avulla voitaisiin kar- toittaa ehkäisevän työn tarpeellisuutta, määrää, kohdistamista tai mahdollisen korjaavan työn aloittamista. Menetelmän antaman tiedon avulla tiedettäisiin tarkemmin, kuinka ja mihin asioihin ammattilaisten sekä aikuisten tulisi kiinnittää huomiota kunnan nuorten ja lasten keskuudessa. Uskomme, että tuotteistamalla menetelmän siitä voisi luoda uu- den palvelukokonaisuuden VK Avo- ja tukipalveluiden käyttöön. Tuote voitaisiin myös muokata erilaisten organisaatioiden käyttöön sopivaksi. Sitä voisi käyttää erilaisten nuorten ryhmien tutkimiseen sekä ehkäisevän työn välineenä nuorten parissa.

Tuotteistamalla menetelmän sille voisi hakea lisenssiä ja sitä voisi myydä eri palvelun- tuottajille, kunnille tai muiden organisaatioiden käyttöön. Tuotteen käyttöön luotaisiin järjestelmä, jossa olisi koulutusta, tietoa sekä menetelmäosaamisen koulutusta tuotteen

ostaneille tahoille. Uskomme, että tämän kaltaisen menetelmän avulla saataisiin hyviä tuloksia aikaan ja että tämä tutkimus toimisi hyvänä mainoksena tuotetta markkinoitaessa.

8 LOPPUPÄÄTELMÄT

Tutkimustyömme perustui nuorten meille esittämiin kysymyksiin päihteistä ja niihin liittyvistä ilmiöistä. Halusimme selvittää nuorten asennoitumista päihteisiin ja kokeilla käytännössä tämänkaltaista menetelmää, jossa nuoret esittävät kysymyksiä ja vastaajina on nuorten edessä nuorisotyöntekijä ja poliisi.

Ehkäisevä työ on aina ajankohtaista nuorten kanssa työskennellessä ja tärkeässä roolissa huumausaineiden ja päihteiden käytön vastaisessa työssä. Poliisilla on jo käytössään ehkäisevään työhön perehtyneitä poliisimiehiä ja isommista kaupungeista löytyy omia yksiköitä, joiden tehtävänä on ennalta ehkäistä erilaisia ilmiöitä. Eräs asia johon ei voi liikaa panostaa on nuorten hyvinvointi, sillä, sen eteen tehty työ kantaa vielä pitkälle tulevaisuuteen. Yksi oirehtiva nuori tulee yhteiskunnalle todella kalliiksi ja kaikkien vaikeuksien takana voi olla nuorena aloitettu päihdekokeilu, joka on johtanut päihdekierteeseen ja sitä kautta myös rikoskierteeseen. Todennäköisesti nuori joka oireilee rikosten ja päihteiden kautta, oireilee vielä aikuisenakin, ellei saa tarvittavaa apua ja tukea ajoissa ja silloin kun apu on ajankohtaista. Tämä nuori kasvaa aikuiseksi ja tulee yhteiskunnalle sitä kalliimmaksi mitä kauemmin hänen kierteensä saa jatkaa.

Tutkimuksemme antoi myös mahdollisuuden puhua nuorten kanssa muusta kuin päihteistä. Oli varmasti monelle nuorelle hyvä kokemus kohdata poliisimies. Olisi hyvä, että ehkäisevää työtä tekevät poliisimiehet olisivat sosiaalisesti avoimia ja henkilöinä sellaisia, joilta nuoret uskaltavat kysyä laajasti heitä askaruttavia asioita. Poliisia luullaan monesti yrmeäksi sakonkirjoittajaksi ja kontrollin pitäjäksi, mikä on toisaalta ihan hyväkin asia mutta ei haittaa, että ehkäisevää työtä tekevä poliisimies on helposti lähestyttävä. Luokkatilanteissa syntyi monia lisäkysymyksiä, kun nuoret huomasivat, että tämän poliisin kanssahan voi jutella mistä vaan.

Kohderyhmäksi valittiin toisistaan iällisesti eroavat ryhmät, ja tämä osoittautui tutkimustyön kannalta oikeaksi valinnaksi. Saimme hyvän otannon siitä, minkälaisia ajatuk-

sia viidesluokkalaisilla on päihteisiin liittyen verrattuna seitsemäsluokkalaisiin nuoriin. Kysymysten vertaaminen keskenään antoi kattavan kuvan sen hetkisestä tilanteesta koulussa, jossa tutkimus toteutettiin. Paikallinen huumausainekulttuuri voi olla nuorelle vaarallinen ilmiö monellakin tapaa. Asuinalueella liikkuvat päihteet sekä huumausaineet ja lähipiiristä löytyvät päihteidenkäyttäjät voivat vetää kokeilunhaluisen nuoren mukaansa. Oli huojentavaa huomata, että kohderyhmiemme nuoret eivät olleet erityisen kiinnostuneita huumausaineista. Nuorten esittämistä kysymyksistä voi päätellä, mitkä päihteet kiinnostavat nuoria tällä hetkellä. Alkoholi oli kysymysten valossa kiinnostavin päihde, ja huumausaineet tuntuivat lähinnä pelottavilta kaikkine lieveilmiöineen.

Olemme jo aiemmin esittäneet havainnon, että kattavamman alueellisen kuvan saisi, jos tutkimus järjestettäisiin jonkun tietyn alueen useammassa koulussa. Käyttämämme menetelmä osoittautui tehokkaaksi tavaksi kerätä tietoa nuorilta ja vaikuttaa nuorten suhtautumiseen päihteisiin. Uskomme, että nuorista ei tämän menetelmän ansiosta tuntunut, että he olisivat olleet tutkimuksen kohteena. Vaan uskomme, että tilanne oli päinvastainen. Nuoret saivat rehellisiä vastauksia mieltään askaruttaviin asioihin. Lisäksi menetelmän hyvänä puolena on, että sen avulla on mahdollista saada luotettavaa tietoa nuorilta. Nuoret harvoin ymmärtävät, että heidän kysymyksiään analysoidaan ja että niistä koitetaan saada mahdollisimman paljon tietoa. Käyttämämme menetelmän vaikuttavuutta olisikin mielenkiintoista tutkia tulevaisuudessa.

Ehkäisevä päihdetyö on syytä aloittaa jo alakoulussa ja aina viimeistään ennen seitsemättä luokkaa. Kun nuoret siirtyvät yläkouluun he ovat murrosiän kynnyksellä isoissa muutoksissa ja kiinnostuksen kohteet muuttuvat usein radikaalisti. Käyttämällämme menetelmällä on oikein toteutettuna ja valvottuna mahdollisuus saada suuri määrä luotettavaa tietoa. Tätä tietoa on mahdollista käyttää oikeanlaiseen ja oikea-aikaiseen ehkäisevään työhön sekä reagointiin. Nuoret eivät osaa yhdistää kysymyksiä ja tiedonkeruuta toisiinsa, joten tästäkin on hyötyä kaikille osapuolille. Nuoria yhtäältä kiinnostaa päihteet ja toisaalta he haluavat vastauksia mieltänsä askaruttaviin asioihin, joita he eivät osaa tai eivät voi kysyä kotona vanhemmiltaan.

Opinnäytetyö oli mielenkiintoinen projekti vaikkakin välillä se oli liiankin haastava. Työssämme olisi ollut mielestämme ainesta ylempien opintojenkin parissa toimiville tutkijoille. Aiheesta saisi helposti materiaalia pro gradun tasoiseen työhön. Toisaalta

tämä on hyvä, ja tästä on hyvä jatkaa. Rajaaminen oli haasteellista, sillä tutkijoiden oma tiedonjano kasvoi työn edetessä, ja olisi ollut mielenkiintoista, jos tutkimus olisikin tehty laajemmalle kohderyhmälle. Tärkeä havainto oli kuitenkin tässä työssä se, että osallistamalla nuoret itse tekemään asioita saavutetaan tuloksellisempaa työtä, eli saadaan kerättyä suuri määrä tietoa kohtuullisen lyhyessä ajassa. Tässä tapauksessa nuoret oikeastaan rakensivat kysymyksillään tunnin itse. Tästä työmme nimi juontaa juurensa; Koululaiset ovat päihdetietoutensa subjekteja tehdessään itse kysymykset. Opinnäyetyömme jälkeen on mahdollista alkaa tuotteistamaan käyttämäämme menetelmää. Tuotteistamalla menetelmän voimme saada luotua hyvän uuden ja tunnustetun tavan tehdä kouluilla ehkäisevää päihdetyötä.

LÄHTEET

Kirjalliset lähteet

Blomberg, Niina 2013. Alaikäisten nuorten päihteiden käyttö. Opinnäytetyö 2013. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu. Hoitotyön koulutusohjelma.

Cacciatore, Raisa 2007. Huomenna pannaan pussauskoppiin - eväitä tyttönä ja poikana kasvamisen haasteisiin syntymästä murrosikään. Porvoo: WS Bookwell Oy.

Dahl, Päivi & Hirschovits Tanja 2007. Tästä on kyse – tietoa päihteistä. YAD, Youth against drugs ry.

Duodecim-lääkärikirja 2016. Kustannus Oy Duodecim.

FINLEX – Ajantasainen lainsäädäntö 2016.

Fröjd, Sari & Kaltiala-Heino, Riittakerttu & Ranta, Klaus & Von der Pahlen, Bettina & Marttunen, Mauri 2009. Nuorten ahdistuneisuus ja päihteiden käyttö – tietoa vanhemmille ja nuorten kanssa työskenteleville aikuisille. Jyväskylä: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

Huumausainestrategia 1997. Huumausainepoliittisen toimikunnan mietintö. Komiteamietintö. B: 1997:10. Sosiaali- terveysministeriö.

Hoikkala, Tommi 1990. Analyysin kohteena. Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinna (Mäkelä Klaus toim.) Painokaari Oy. Helsinki. Oy Gaudeamus Ab.

Inkinen, Ari & Kokkonen, Jarmo & Ruuska, Virpi (toim.) 2012. Selvää synergiaa - eettisesti kantavaa päihdevalistusta. Helsingin NMKY, Kirkkohallitus, Preventiimi ja Humanistinen ammattikorkeakoulu.

Kaarnniemi, Piia & Teurajärvi Meiju 2009. Ehkäisevä päihdetyö alakoulussa. Opinnäytetyö. Tornion kampus Kansalaistoiminnan ja nuoristyön koulutusohjelma (210 op) 11/2009.

Kinnunen, Saara 1999. Murrosikäinen perheessä. Tasapainoilua tilan ja rajojen välissä. Helsinki: Karassana.

Koski, Elina 2012. Nuorten näkemyksiä ja kokemuksia huumeista. Opinnäytetyö, Sosiaali- ja terveystieteiden yksikkö. Seinäjoen ammattikorkeakoulu.

Kylmänen Petri. 2005 Kun kaikki muutkin... Nuorten ehkäisevä päihdetyö. Tampere: Tammi.

Irti Huumeista ry, Huumeiden käyttäjien hoito [Viitattu 18.11.2012].

Lönnqvist, Jouko & Heikkinen, Martti & Henriksson, Markus & Marttunen, Mauri & Partonen, Timo (toim.) 2007. Psykiatria. Jyväskylä: Gummerus.

Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015).

Mannerheimin lastensuojeliitto 2009. Opas - Varhaisnuoruuden kasvu ja kehitys - vanhempi nuoren kasvun tukena.

Maunu, Antti 2012. Ryyppäämällä ryhmäksi. Ehkäisevä päihdetyö - EHYT ry.

Metsämuuronen, Jari (toim.) 2006. Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Jyväskylä: Gummerus.

Niemelä, Solja 2009. Nuorten päihdeongelmien ehkäisy ja hoito. Teoksessa Tammi, Tuukka & Aalto, Mauri & Koski-Jännes, Anja (toim.) Irti päihdeongelmista. Helsinki:Edita, 49–73.

Pylkkänen, Sanna & Viitanen, Reijo & Vuohelainen, Elsi 2009. Mitä on nuorisoalan ehkäisevä päihdetyö. Preventiimi ja Humanistinen ammattikorkeakoulu.

Soikkeli, Markku 2002. Miten puhua huumeista. STAKES – Ehkäisevä päihdetyö.

Ukkonen, Milla 2012. Nuortentalo katutaso - osallisuutta ja kohtaamisia ehkäisevä päihdetyössä. Ari Inkinen, Jarmo Kokkonen ja Virpi Ruuska (toim.) 2012: Selvää synergiaa – Eettisesti kantavaa päihdekasvatusta. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Helsinki.

STAKES- työryhmämuistio 2007. Ehkäisevän päihdetyön laatukriteerit. Helsinki.

Suomen huumestrategia 1997. Sosiaali- ja terveysministeriön asettaman toimikunnan laatima ehdotus kansalliseksi huumausaineohjelmaksi.

THL 2016. Ehkäisevän päihdetyön ohjelma. Sosiaali- ja terveysministeriö.

Terveyden- ja hyvinvointilaitos 2017.

Varjonen, Vili 2015 Huumetilanne Suomessa 2015. Raportti 2015_001. THL

Winter, Torsten 2004. Nuorten raittius ja siihen vaikuttavat tekijät. Väitöskirja, tammi-kuu 2004. Helsingin yliopisto, lääketieteellinen tiedekunta, kansanterveystieteen laitos. Helsingin yliopisto.

Sähköiset lähteet

http://www.irtihuumeista.fi/tietoa_ ja_tukea/riippuvuus

www.irtihuumeista.fi

Elina Kotovirta 2013. ”Valistus jopa lisännyt kiinnostusta huumeita kohtaan”. Terveyden- ja hyvinvointilaitoksen tutkimusraportti 2013. <http://yle.fi/uutiset/3-6480647>

LIITE. Koululaisten kysymyksiä.

1. EN HALUA
TIEDÄ MITÄ
2. EN HALUA TIEDÄ
MITÄÄN!

1. Mitä voi tehdä, jos lapsi käyttää huumeita?
2. Jos näkee ihmisen joka kertoo ja syö huumeita pitääkö asiasta ilmoittaa poliisille?

1. Mitä jos vanhemmat käyttävät alkoholia välillä liikaa?
2. Miten huumeet vaikuttavat (oireet yms.)?

Onko riippuvaisuuksia?

Onko huono olo?

- Voiko olla kaunis ja käyttää päihteitä?
- Mitä vaikutuksia eri päihteillä on?

MITÄ TEHDÄ JOS KAVERI
KÄYTTÄÄ HUUMEITA

ONKO Päiheteet vaarallisia?

Miksi aikuiset Juovat alkoholia?

Aiheuttavatko päihheet riippuvuutta

Mitä "Vaaroja" alkoholin käytössä
alaikäisenä on?

Miksi huumeiden ja tupakan
myyntiä lopetetaan?

Montako ihmistä kuolee vuodessa
huumeiden käytöstä?